

Současné zemědělství a význam víceletých pícnin pro kvalitu půdy

Pokorný E., Podešvová J.

Zemědělský výzkumný ústav Kroměříž

**Až do předminulého století
byla všechna **potrava** na této
planetě získána **ze slunce**
pomocí fotosyntézy.**

Ať už lidé jedli rostliny nebo
živočichy, kteří se rostlinami
živí, energie v jejich potravě
vždy pocházela ze slunce.

Zemědělstvím se člověk živí jen nepatrnou část své existence

(ve střední Evropě cca 7 500 let, na Předním východě nejvýše 10 000 let).

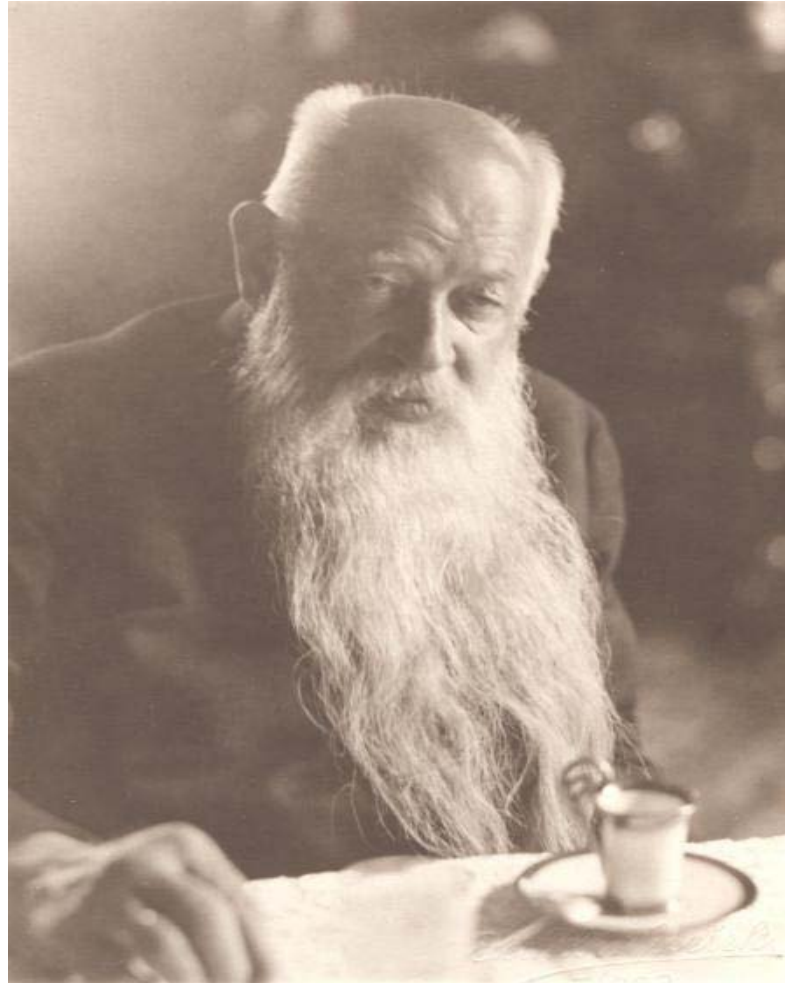
Za tu dobu se lidstvo rozrostlo na několik miliard

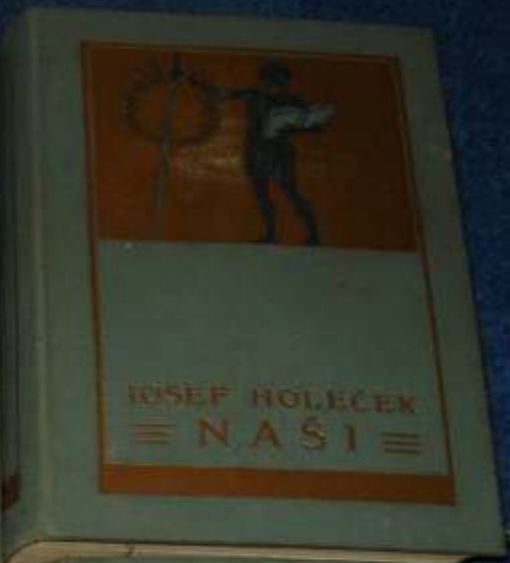
(v Evropě na mnoho stovek miliónů).

Takový obrovský růst umožnilo zejména zemědělství a pokroky v lékařství.

**České a moravské
zemědělství má bohatou
tradici, dosáhlo
pozoruhodných výsledků a
selský stav byl ve společnosti
vysoce vážen.**

Josef Holeček

SPIS
1316

SEBRANÉ SPISY
JOSEFA HOLECKA
VI
N A Š I.
KNIHA TŘETÍ.

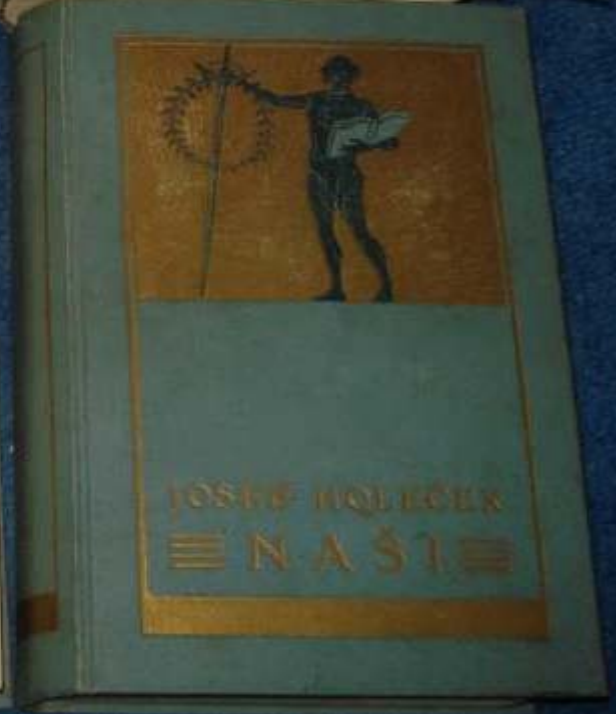

V PRAZE
VYKLADATEL P. TOPÍČ VEŘEJNĚ
1922

N A Š I.
KNIHA TŘETÍ: VÝPKAVA.
VI
JOSEFA HOLECKA

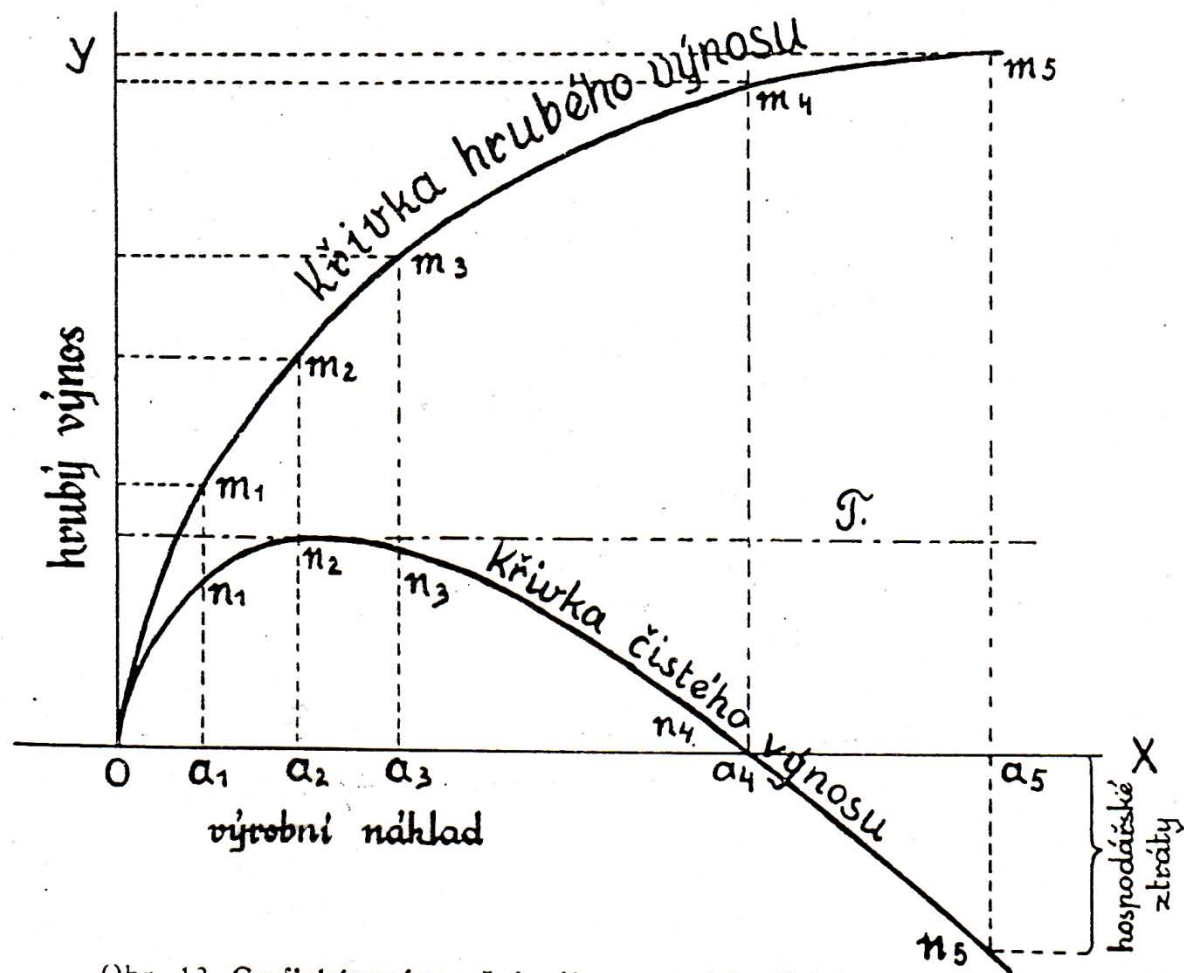

V PRAZE
VYKLADATEL P. TOPÍČ VEŘEJNĚ
1922

Náš sedlák považuje nejen člověka, nýbrž i přírodu za stíženou hněvem božím. On a příroda jsou osudem k sobě přikováni. On musí zemi trýzniti pluhem a motykou a ona jest povinna dávat mu chléb, když ji zbavil trní a bodláčí; avšak jest povinna i vzpouzeti se, neboť kdyby sama ze sebe vydávala úrodu hojnou, bylo by opět jako v ráji a zvráceno by bylo slovo boží: v potu tváře budeš dobývati sobě chleba.

J. Holeček: Naši

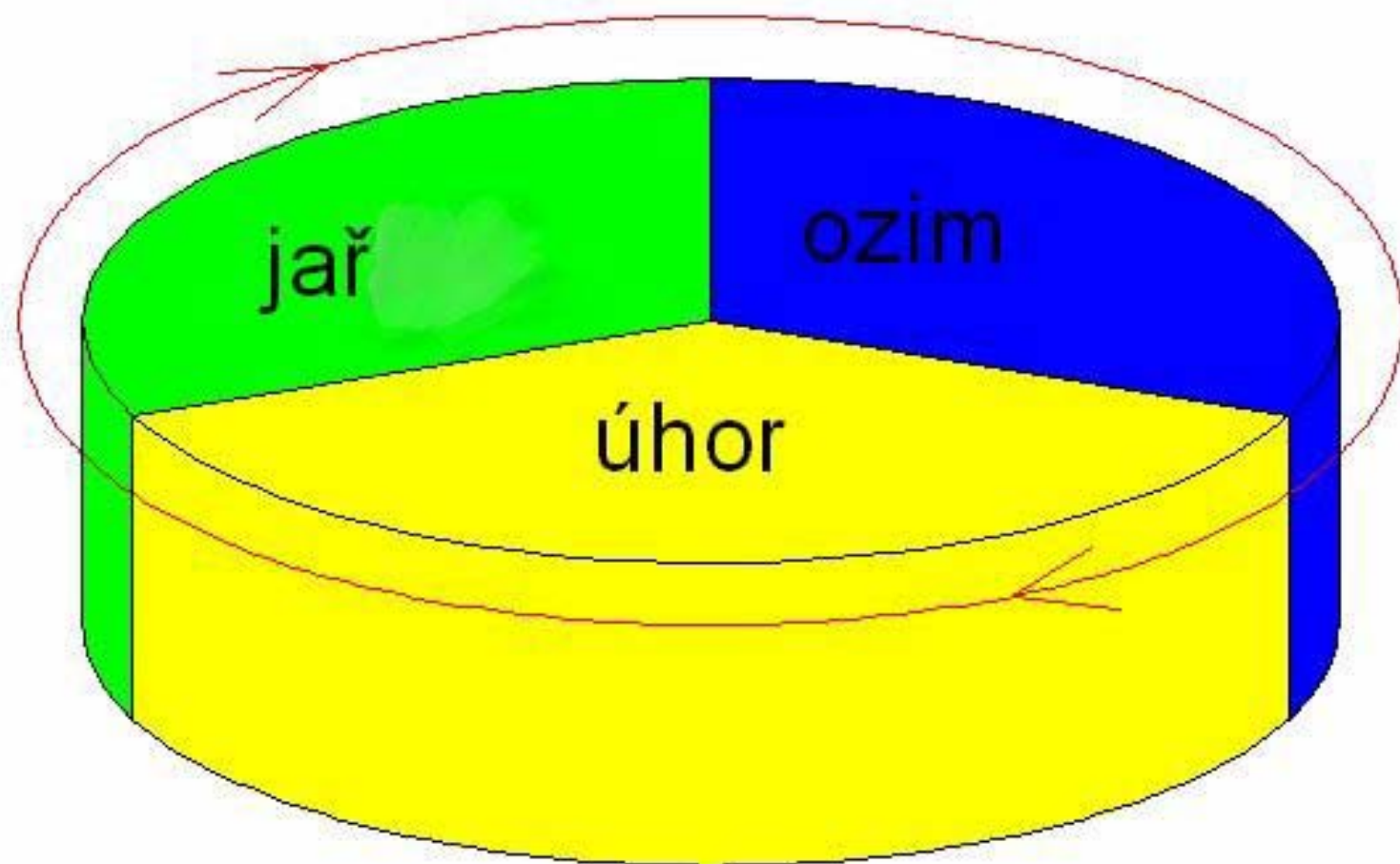

Obr. 13. Grafické znázornění zákona o ubývajících výtěžcích půdy.

Výrobním nákladem $0-a_1$ dosáhne se hrubý výnos a_1-m_1 . Dvojnásobným výrobním nákladem $0-a_2$ dosáhne se hrubý výnos a_2-m_2 , který není však 2krát tak veliký jako výnos a_1-m_1 . Výrobním nákladem $0-a_3$ dosáhne se poměrně ještě menšího hrubého výnosu a_3-m_3 . Odečtením výrobních nákladů od hrubých výnosů vzniká křivka čistého výnosu $n_1, n_2 \dots n_5$. V bodě n_2 dostupuje čistý výnos vrcholu při výrobním nákladě $0-a_2$. Dalším zvyšováním výrobního nákladu nedosáhne se vyšších čistých výnosů, — bod n_2 představuje tudíž hranici rentability. V bodě n_4 klesá čistý výnos na nulu ($0-m_4 - 0-a_4 = 0$). Ještě dalším zvyšováním výrobních nákladů klesá posléze čistý výnos pod nulu — nastává hospodářská ztráta.

TROJPOLNÍ ZEMĚDĚLSKÁ HOSPODÁŘSKÁ SOUSTAVA

Norfolkský osevní postup

Překresleno dle:

<http://www.akademon.cz/source/epl.htm>

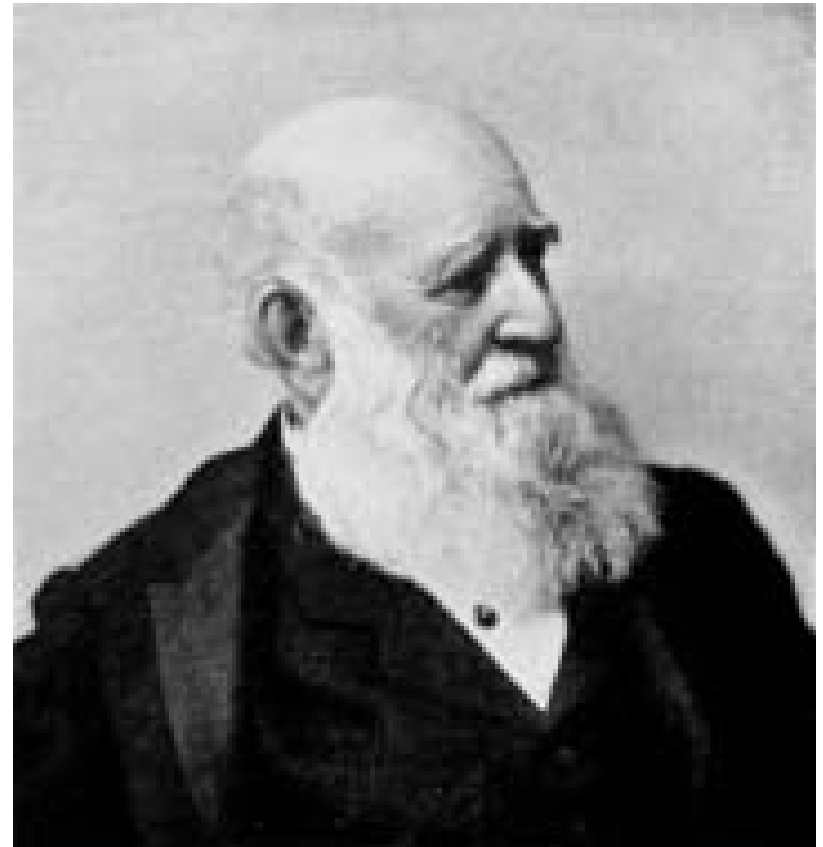
Vašků, Z. 2001

**Modifikace norfolkského
osevního postupu zůstávají
(měly by) i dnes základem všech
moderních současně
uplatňovaných soustav
střídání plodin na orné půdě.**

Zakladatelé Rothamsted Experimental Station

J.B. Lawes (1814 – 1892)

J.H. Gilbert (1817 – 1901)

Moderní doba

(počátek 20. století)

Fritz Haber

N.P. 1918 (1868 – 1934)

Carl Bosch

N.P. 1931 (1874 – 1940)

Jejich proces je často a právem nazýván nejvýznamnějším vynálezem 20. století

"odpálili populační explozi," světová populace se z 1,6 miliardy v roce 1900 zvýšila na současných 7,5 miliard

Mezi lety 1950 a 1960 „Zelená revoluce“ transformovala zemědělství na celé planetě.

Produkce zrní vzrostla o 250 %!

To je ohromný nárůst v množství energie určené pro lidskou spotřebu.

Tento nárůst nepochází ze zvýšeného využití slunečního záření, ani ze zvětšené rozlohy obdělávané půdy.

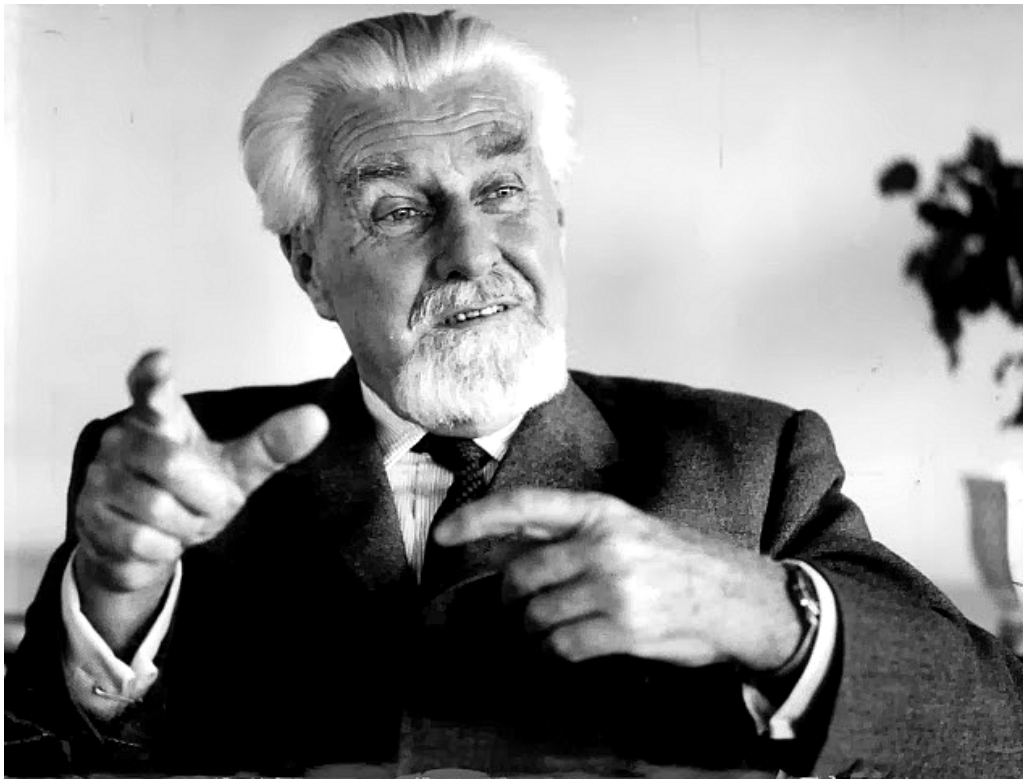
Energie získaná „Zelenou revolucí“ pochází z fosilních paliv ve formě umělých hnojiv (zemní plyn), pesticidů (ropa) a zavlažování poháněného fosilními palivy.

Mezi lety 1945 až 1994 vzrostlo množství energie vložené do zemědělské výroby čtyřnásobně, zatímco úroda vzrostla pouze trojnásobně.

Od té doby vklady energie stále rostou, ale úroda se již nezvětšuje. Dosáhli jsme maximální výtěžnosti.

Naopak, díky postupnému vyčerpávání půdy, zvýšené nutnosti ochrany před škůdci a zvýšeným energetickým nákladům na zavlažování, musí moderní zemědělství stále zvyšovat své náklady na energii, jen aby zajistilo stávající neměnnou úroveň výroby.

Konrad Lorenz

1903 – 1989

*Zakladatel etologie,
nositel Nobelovy
ceny (Rakousko)*

- Nejzhdoubněji však působí móda ve světě vědy. Za velkou vědu je považována ta, která slibuje peníze, energii nebo moc, i kdyby to byla jen moc zničit všechno skutečně veliké a krásné.
- *K.Lorenz: Osm smrtelných hříchů civilizovaného člověka. (1973)*

Půda v racionální společnosti:

- 1) **Nekritická víra v techniku a předpisy s ní spojené neobsahuje eticky obhajitelné zacházení s půdou.**

Půda ztratila na vážnosti.

- 2) **Evropské myšlení odstranilo mytologii.**

Vnímání přirozeného bylo potlačeno.

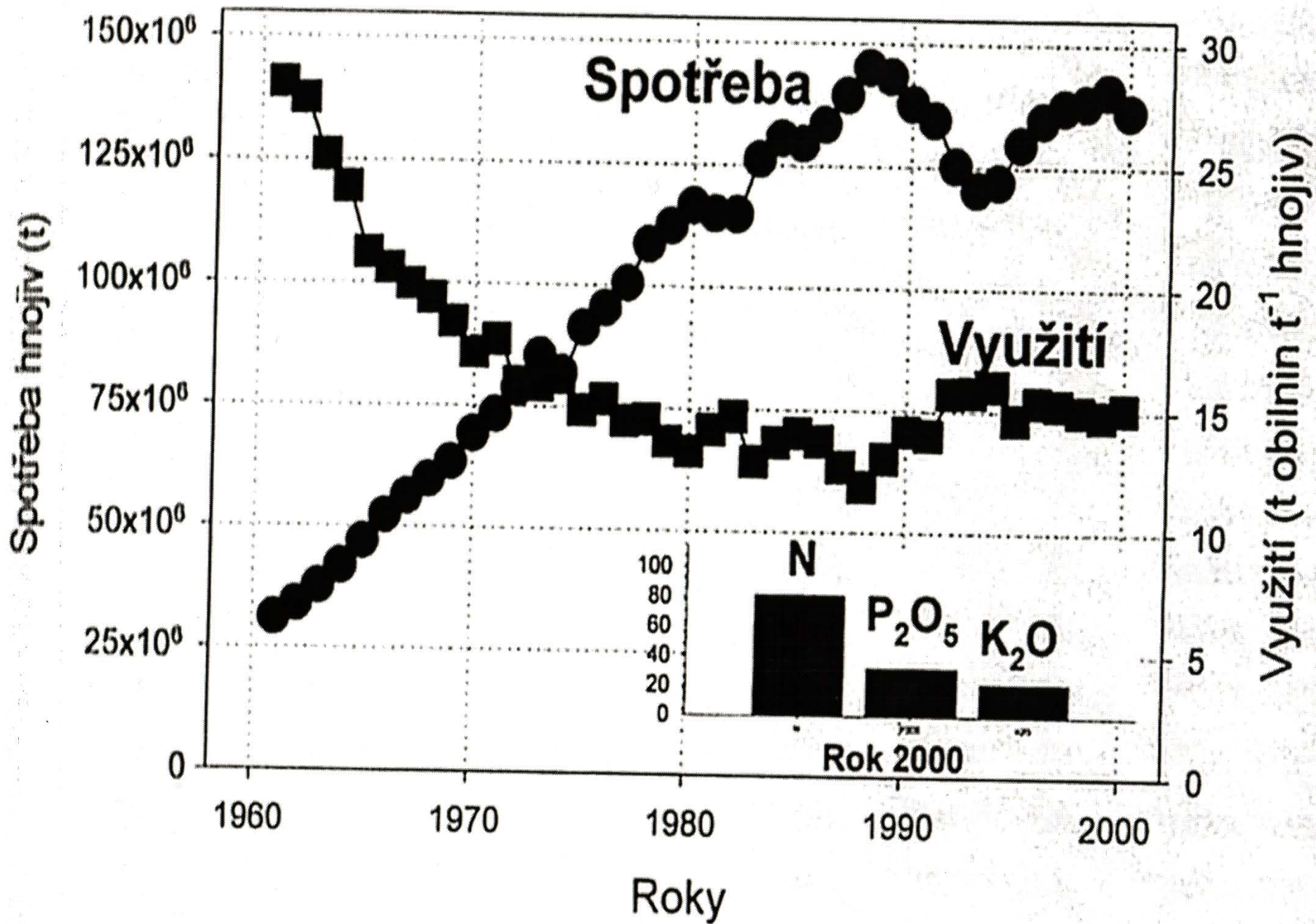
- 3) **Cílem se stal blahobyť místo dobrobytí.**

(well being)

**Současný
zemědělský systém
ve světě**

Množství aplikovaných hnojiv

Výnos zrna z dodaného hnojiva 1970 - 2011

V roce 1970 se na 1 díl
vyprodukovaného zrna
spotřeboval 1 díl hnojiva.
V roce 2011 to bylo 2,5x víc

Výnosy obilovin na osobu – smutné zjištění

Grain Production For Selected Countries

Kilogrammes Per Person

Eilhard Alfred Mitscherlich

(1874 - 1956)

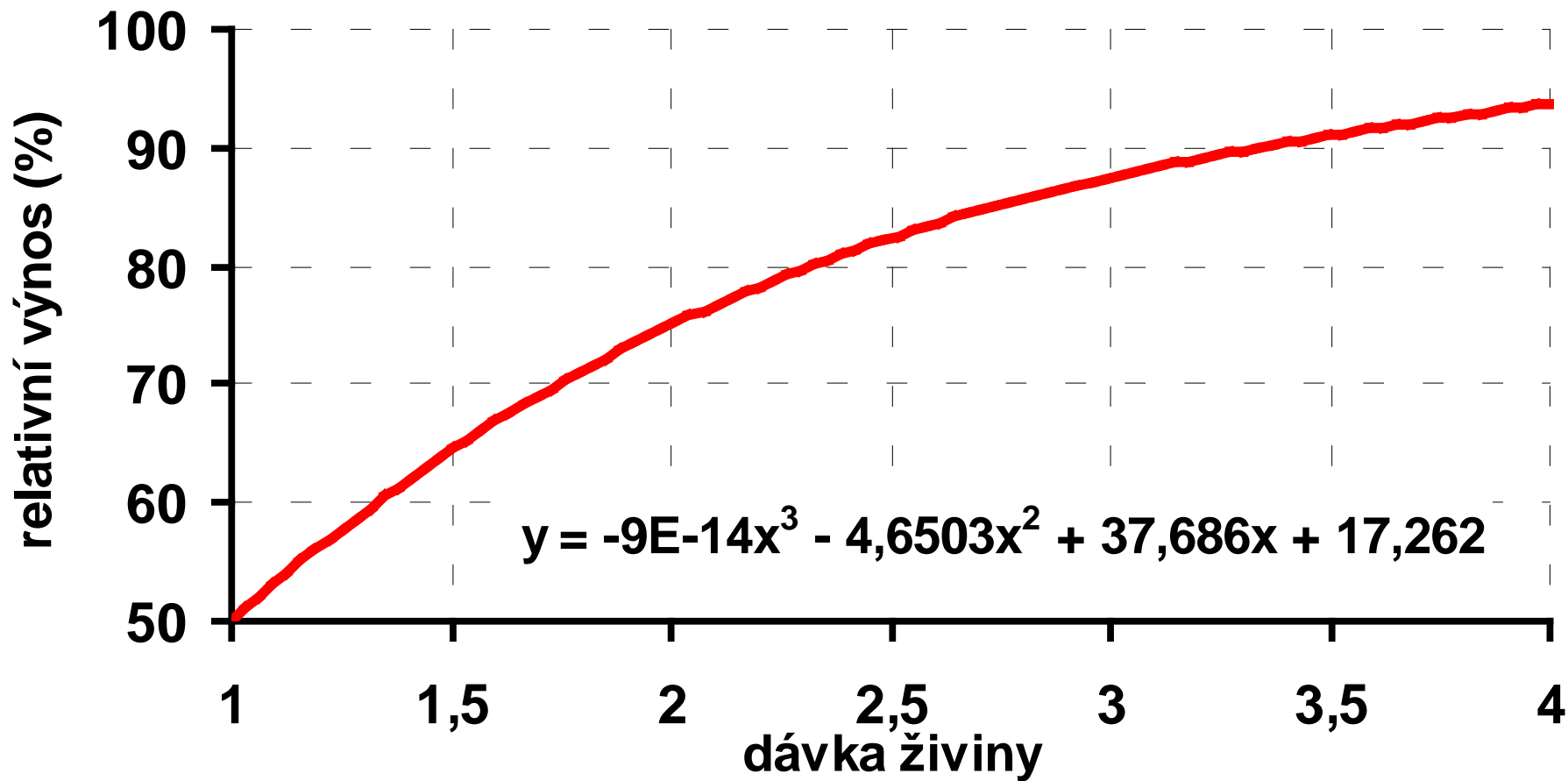
V roce 1909 matematicky vyjádřil tzv. „Produkční zákon“.

Tento byl přijat po celém světě a stal se základem pro nové otázky a výzkumu výživy rostlin.

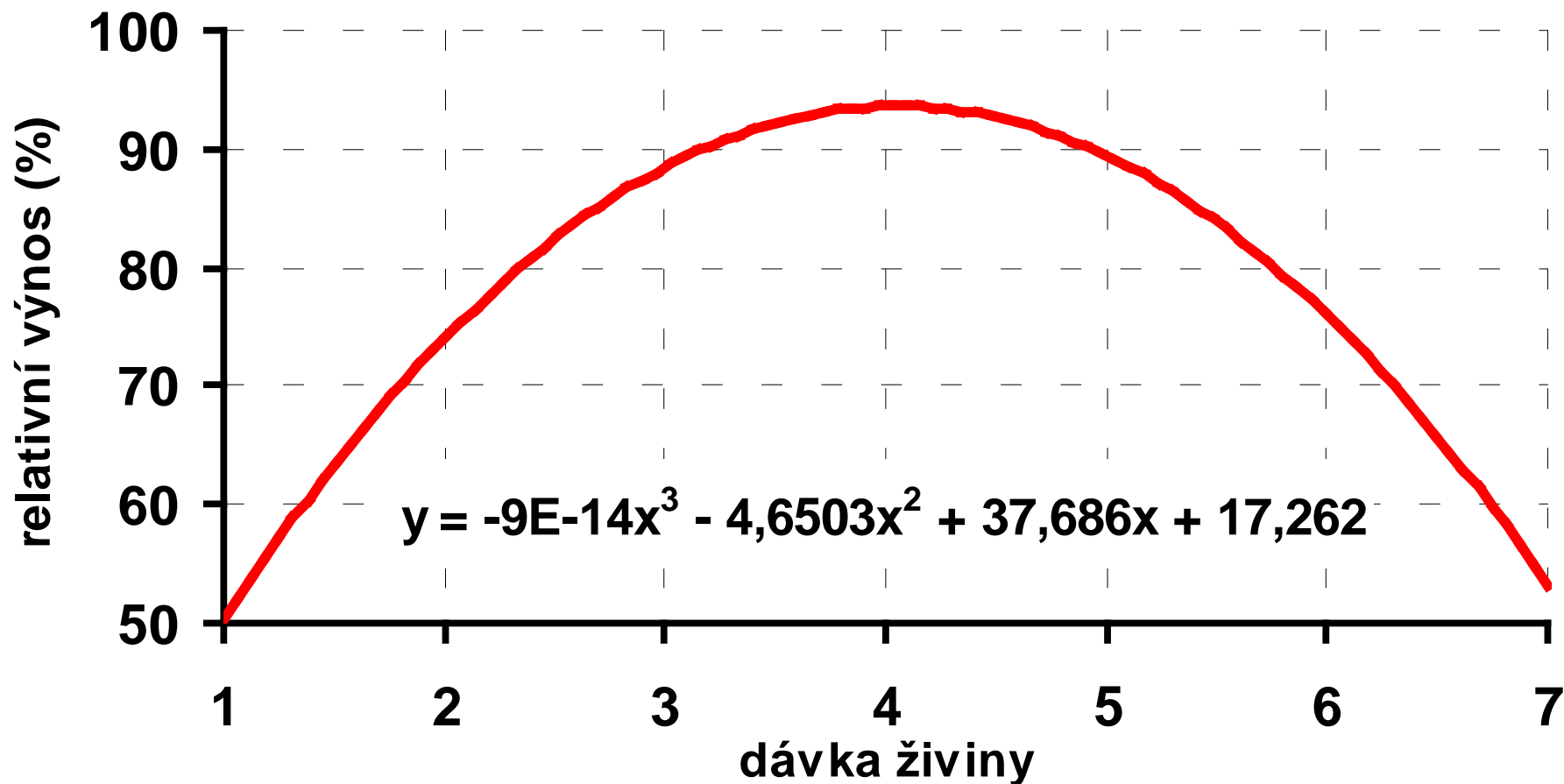

Mitscherlichova křivka mezi stupňovanou dávkou živiny a relativním výnosem

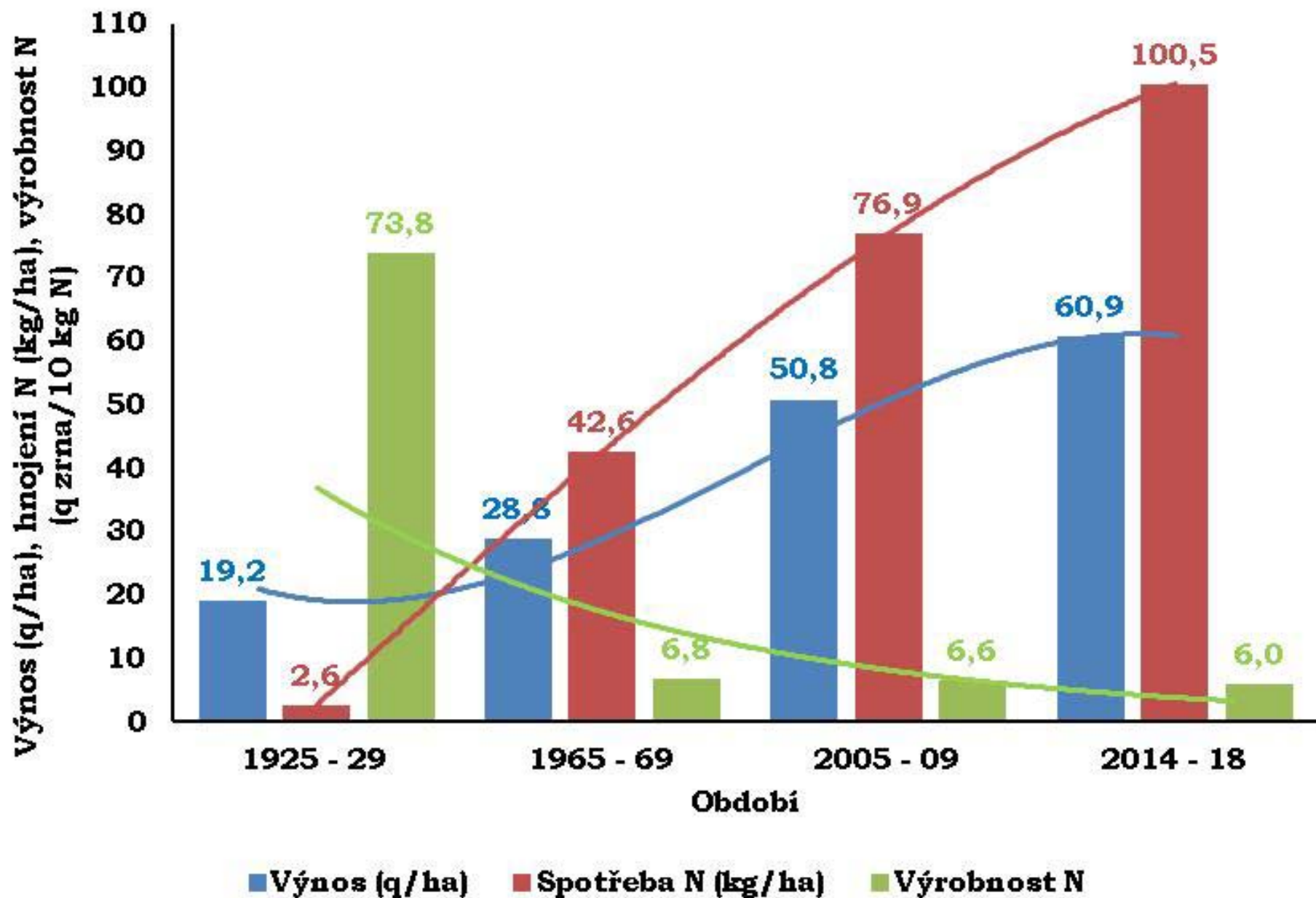

Mitscherlichova křivka mezi stupňovanou dávkou živiny a relativním výnosem

**Současný
zemědělský systém
Česká republika**

Výnosy pšenice ozimé (q/ha), hnojení dusíkem (kg/ha) a výrobnost dusíku (q zrna na 10 kg N)

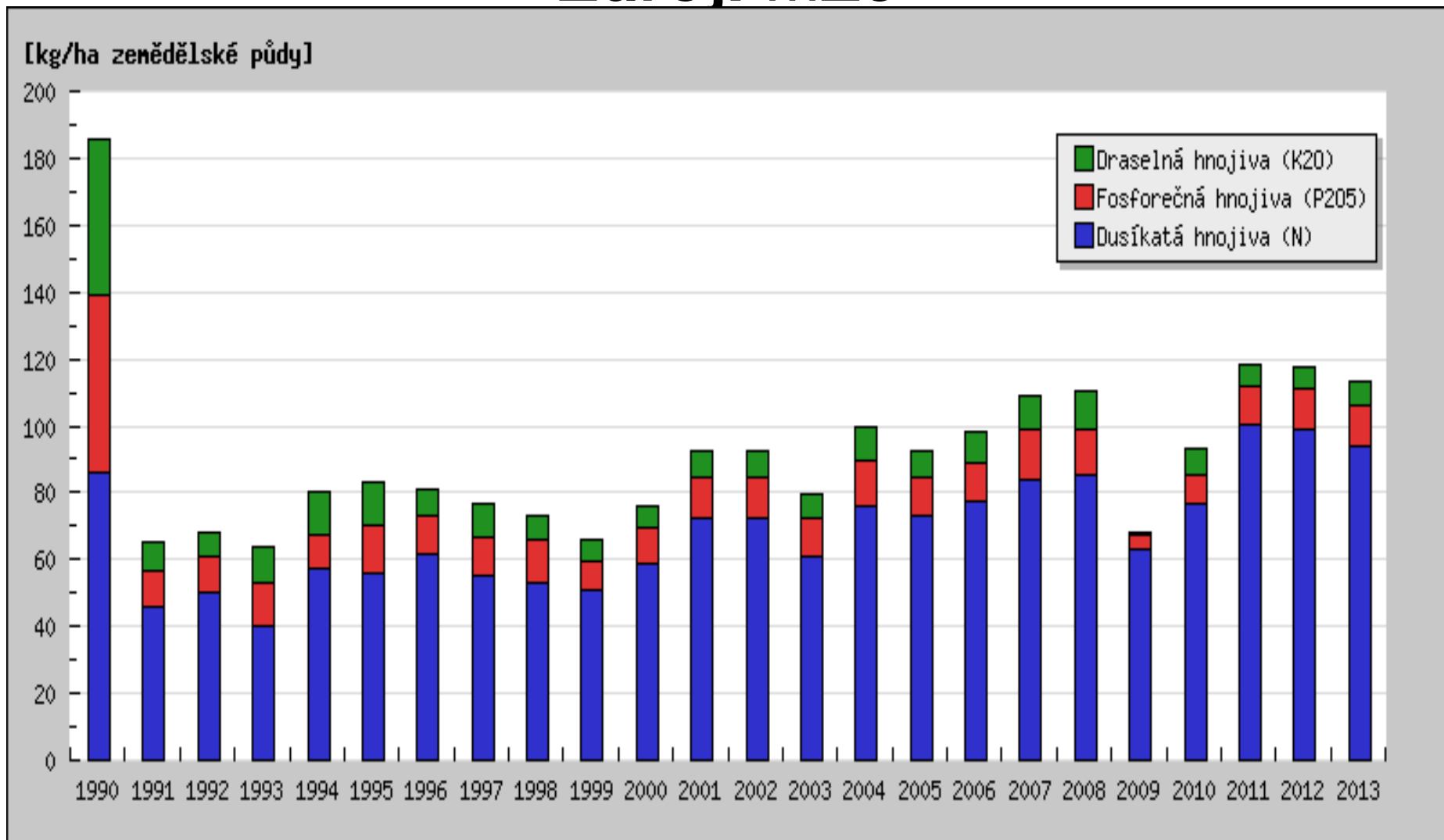

Množství živin dodaných v ČR na 1 ha orné půdy a jejich poměr

Období	Spotřeba živin v kg/ha			Poměr		
	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
1936 - 38	2,9	6,2	3,7	1	2,11	1,26
1967 - 69	47,0	39,3	64,3	1	0,84	1,37
2015 - 17	103,6	19,8	13,7	1	0,19	0,13

Spotřeba minerálních hnojiv, ČR [kg/ha zemědělské půdy]

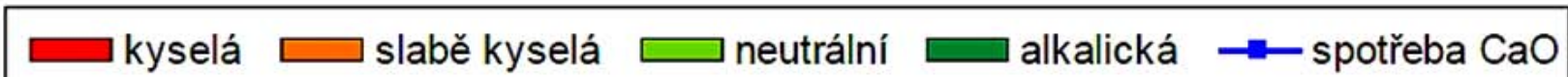
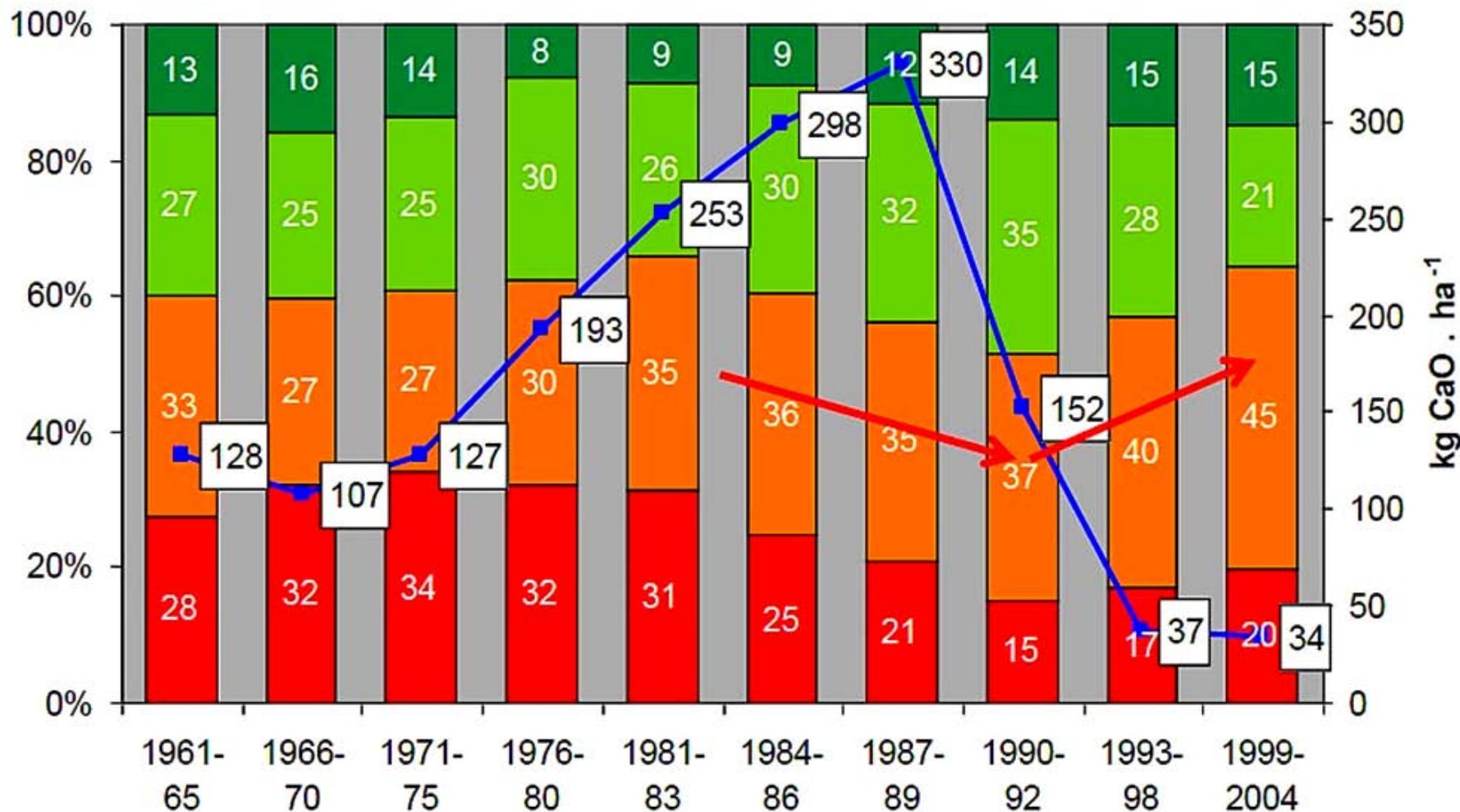
Zdroj: MZe

Vliv vybraných minerálních hnojiv na pH půdy

Hnojivo	Ekvivalent na 100 kg dodaného hnojiva v CaCO ₃
LAV 25 %	-17
DAM	-52
DA	-60
MO	-82
SA	-112
AF	-62

Vývoj půdní reakce v orné půdě a spotřeba vápenatých hmot v ČR

Zdravá půda

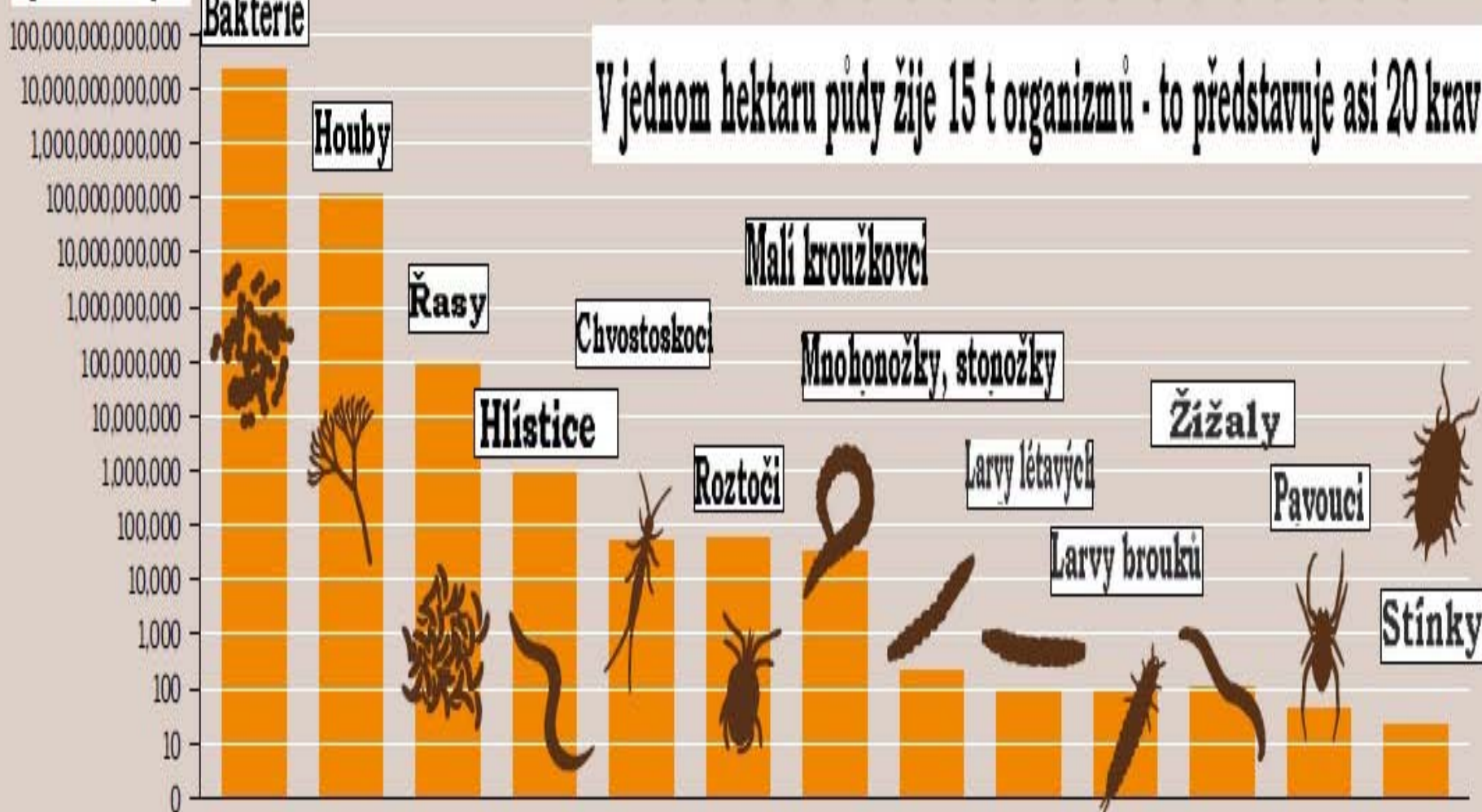
je biologicky

vysoce aktivní

Život v půdě

Počet organismů žijících
v jednom kubickém metru půdy

logaritmická stupnice

V jednom hektaru půdy žije 15 t organismů - to představuje asi 20 krav

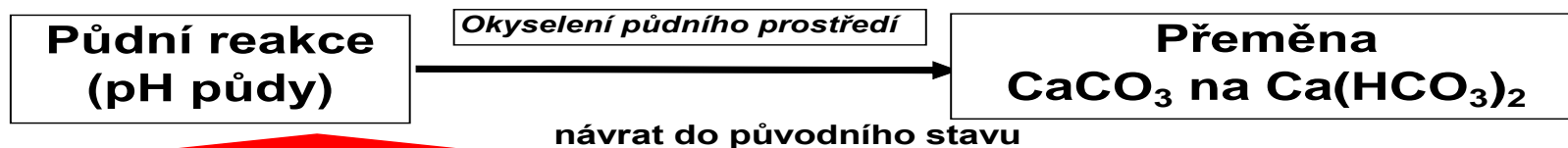

Stav organického hnojení v ČR

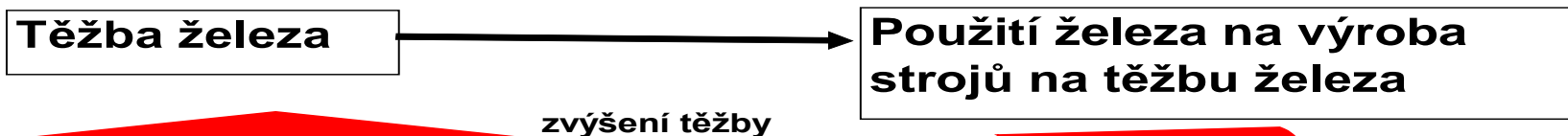
- v uplynulém století spotřeboval středoevropský zemědělec více než polovinu organické hmoty, která se akumulovala 800 – 1000 let (Morowitz),
- v roce 1991 se na celkové průměrné roční spotřebě 4.11 t/ha o.p. v ČR z 57 % podílely posklizňové zbytky a 43 % měla pokrýt organická hnojiva, pokryla však pouze 31 % (Škarda a Římovský),
- v roce 2001 se na 1 ha orné půdy aplikovalo 0,6 – 0,7 organických látek – tj. o 1 – 1,5 t/ha méně než je potřeba (Richter a kol.).

Příklady zpětnovazebných systémů

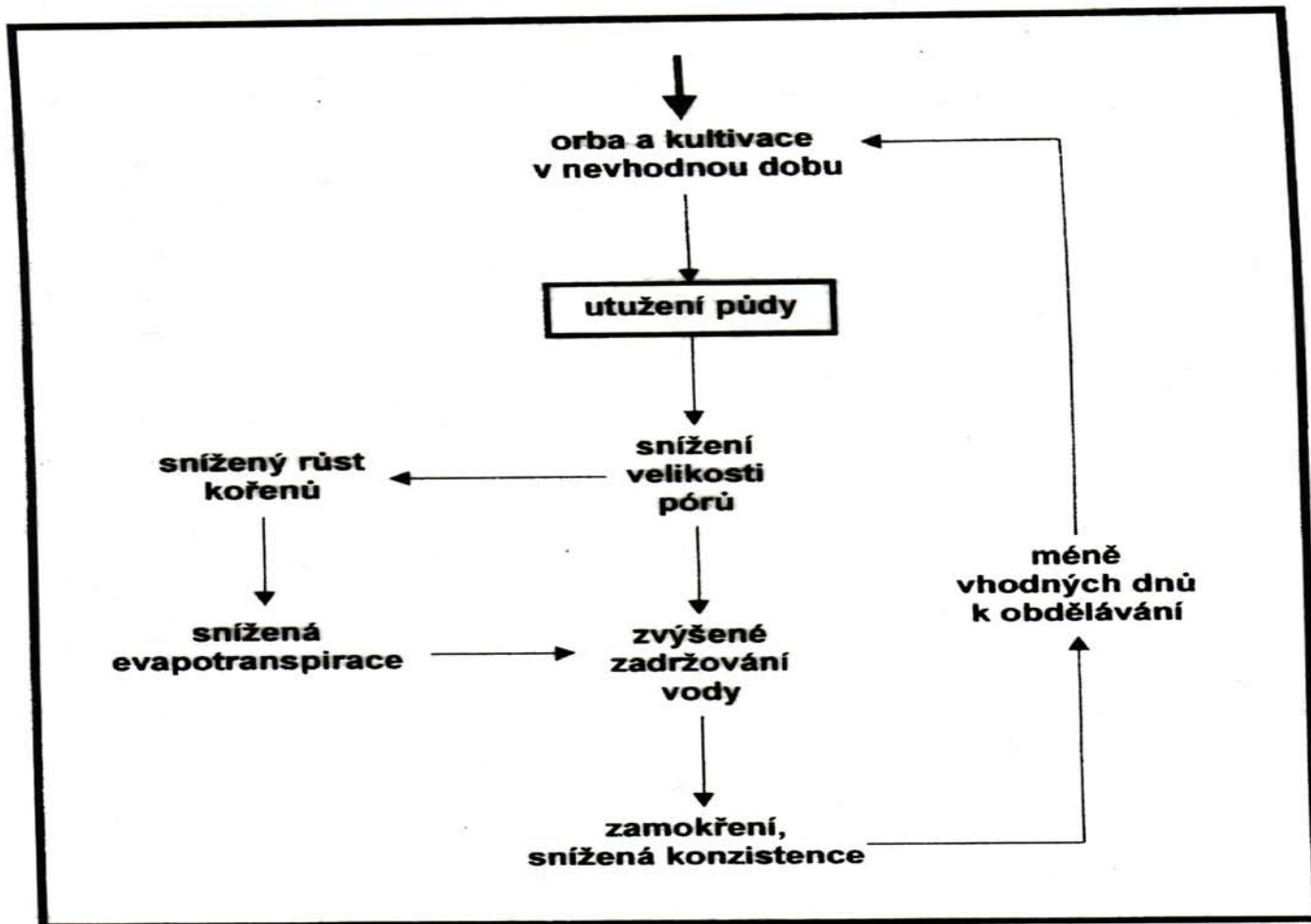
Negativní zpětná vazba

Pozitivní zpětná vazba

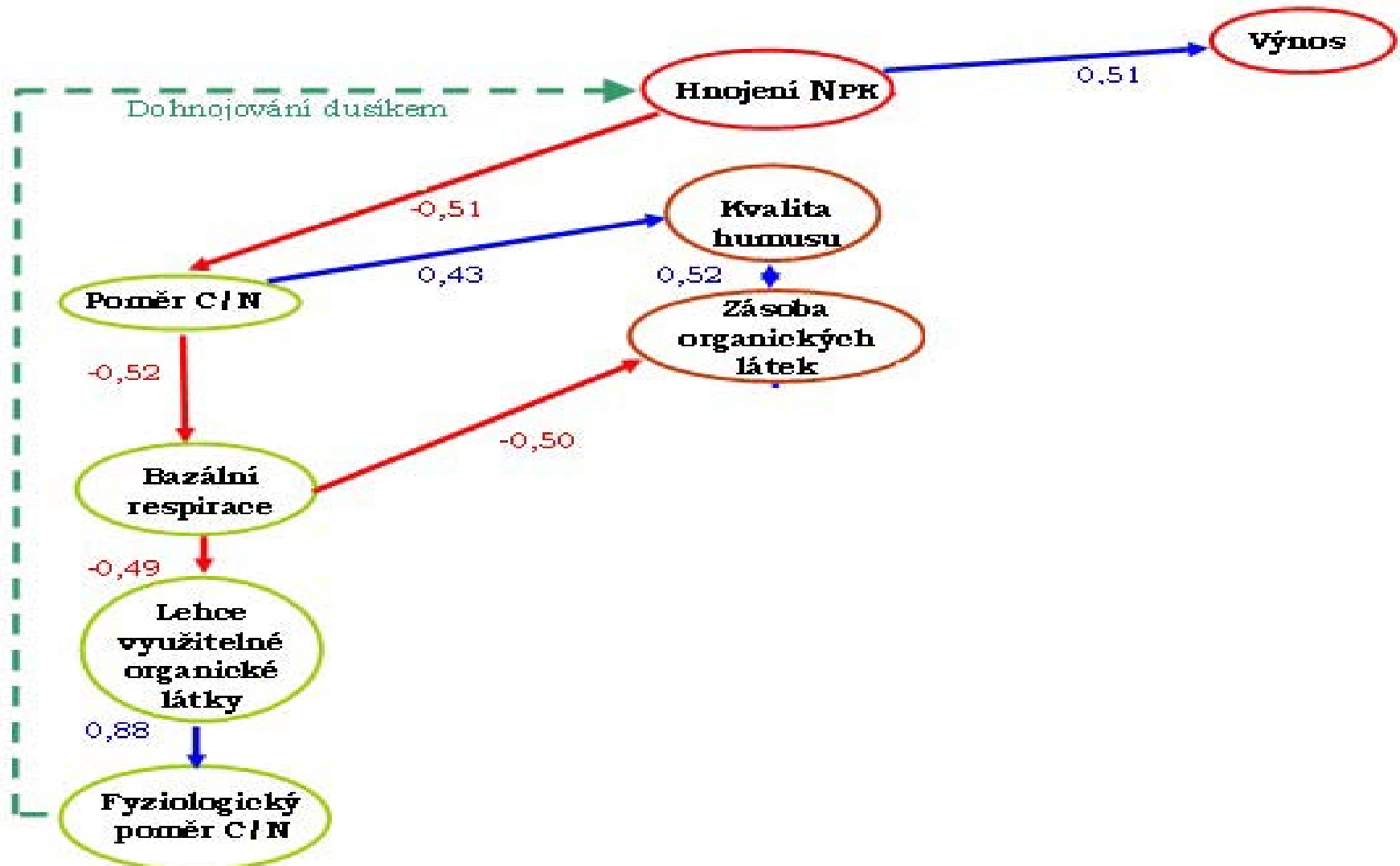
Negativní vliv orby a kultivace půdy v nevhodnou dobu – např. při nevhodné vlhkosti půdy. (upraveno podle: Briggs a Courtney, 1989, cit. in Ellis a Mellor, 1995)

Biologický cyklus současného zemědělství

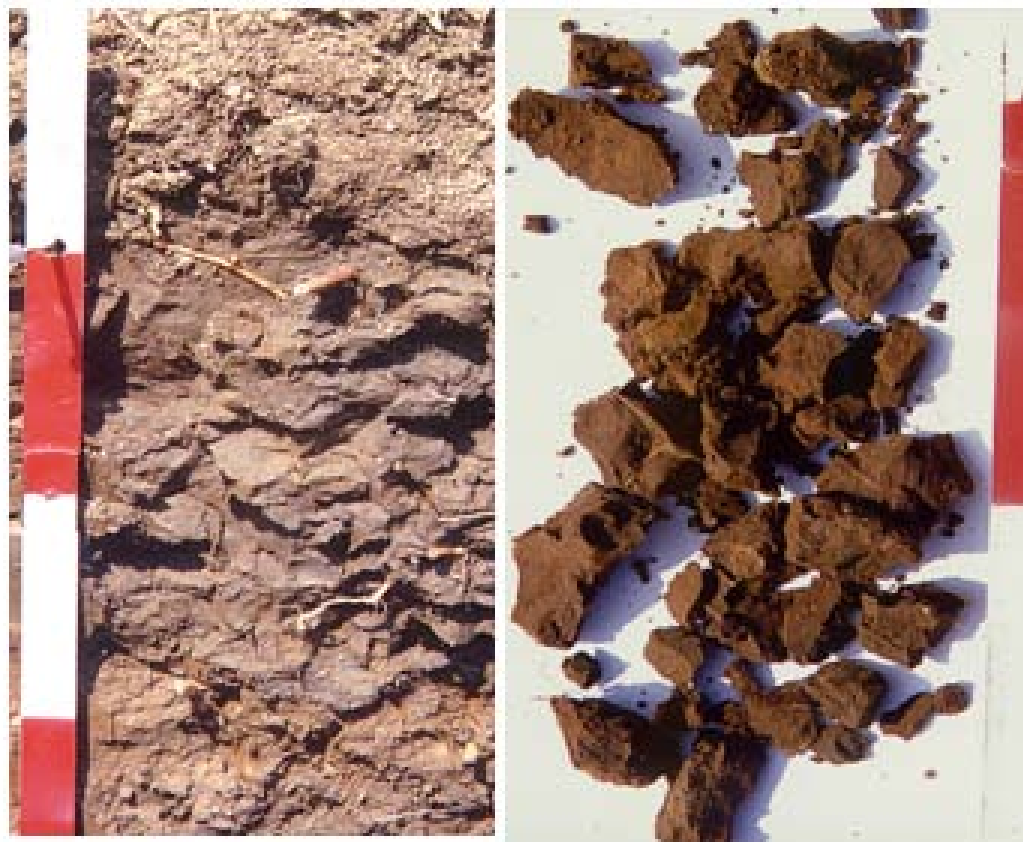
– pozitivní zpětnovazebný systém

(výsledky z let 2008 – 2011)

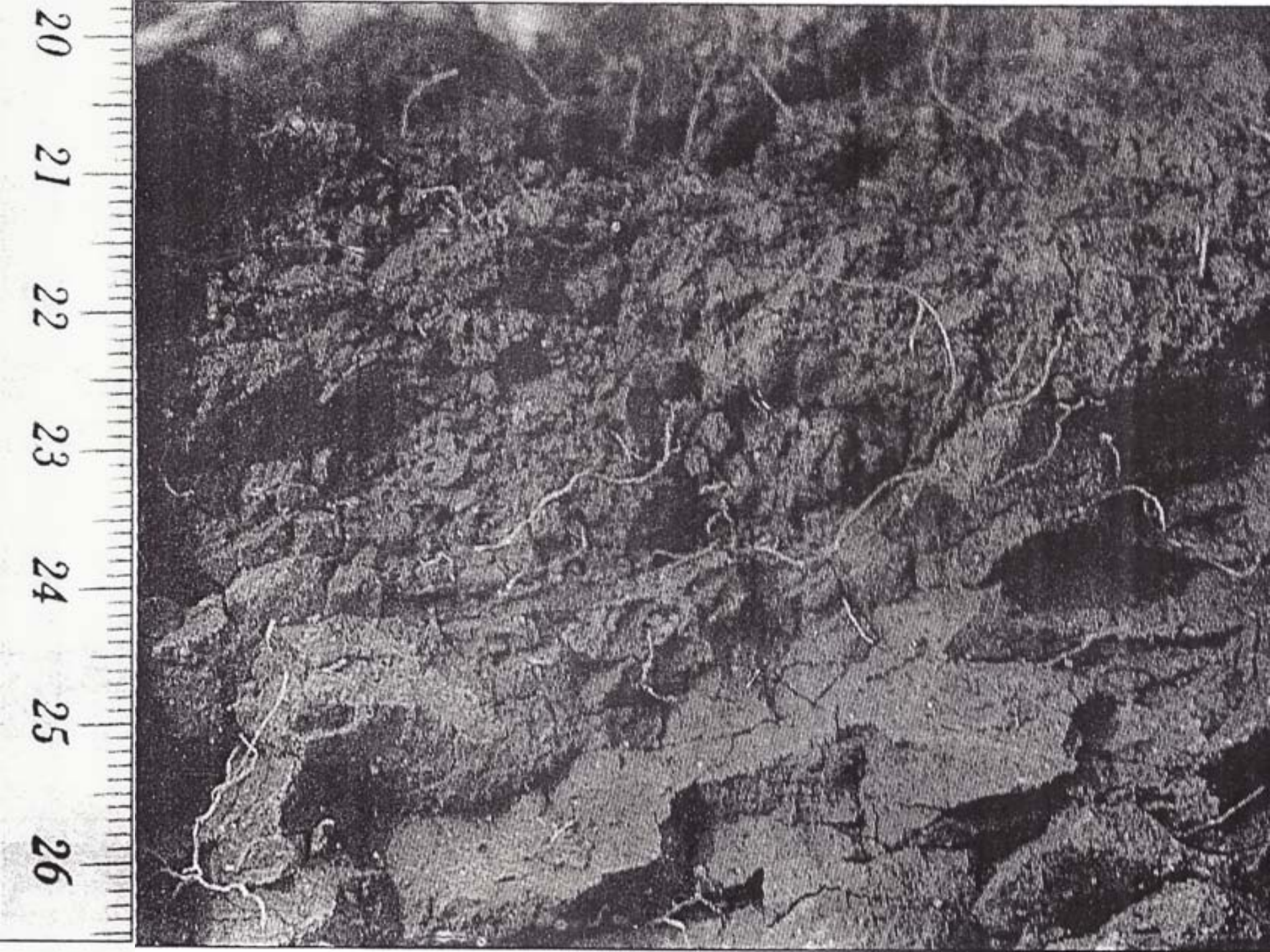

**Poruchy kvality
půdy způsobené
zemědělskou
činností**

Profil se zřetelnou pedokompakcí a struktura z pedokompakce

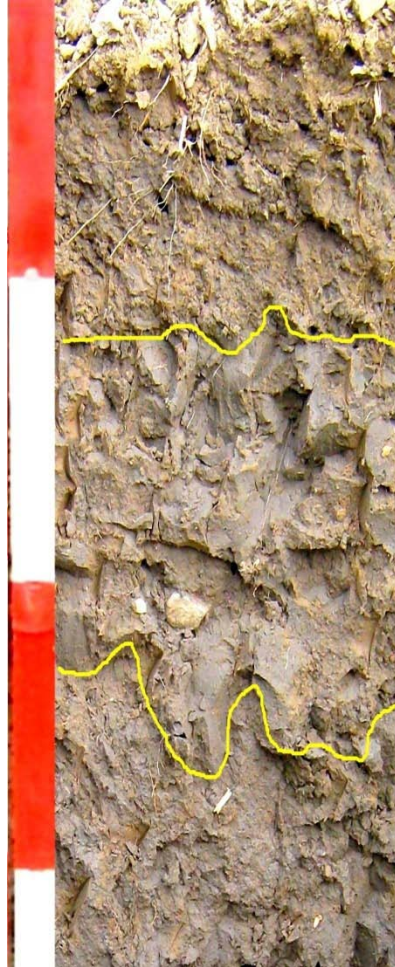

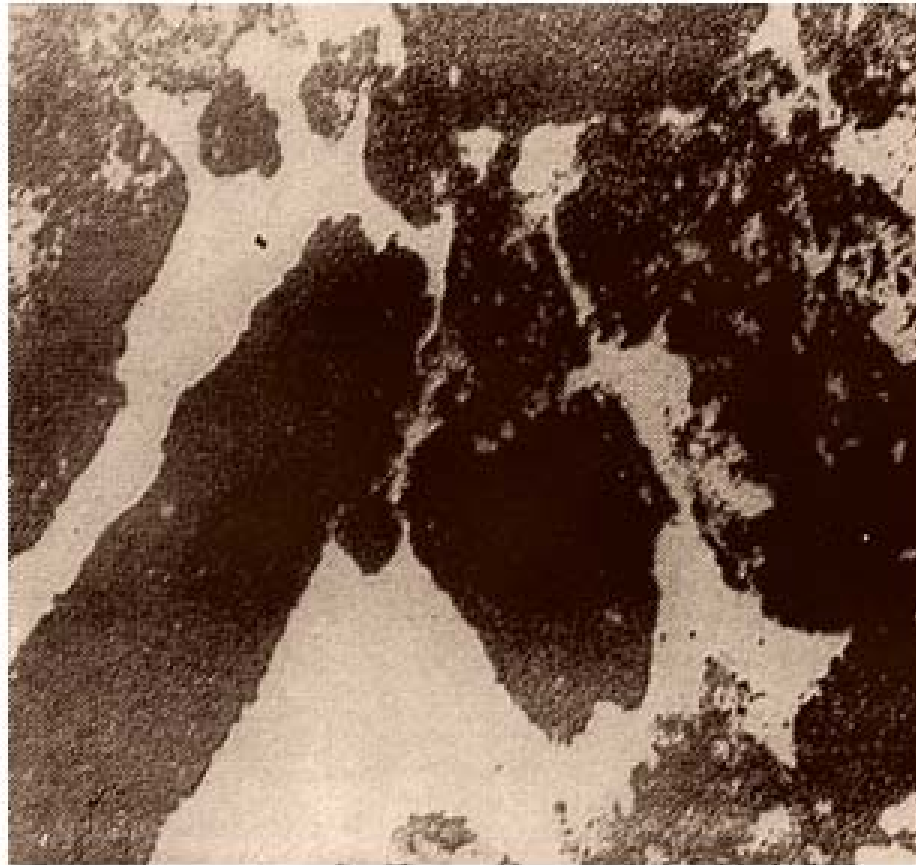

Příklady porušené struktury v ornici

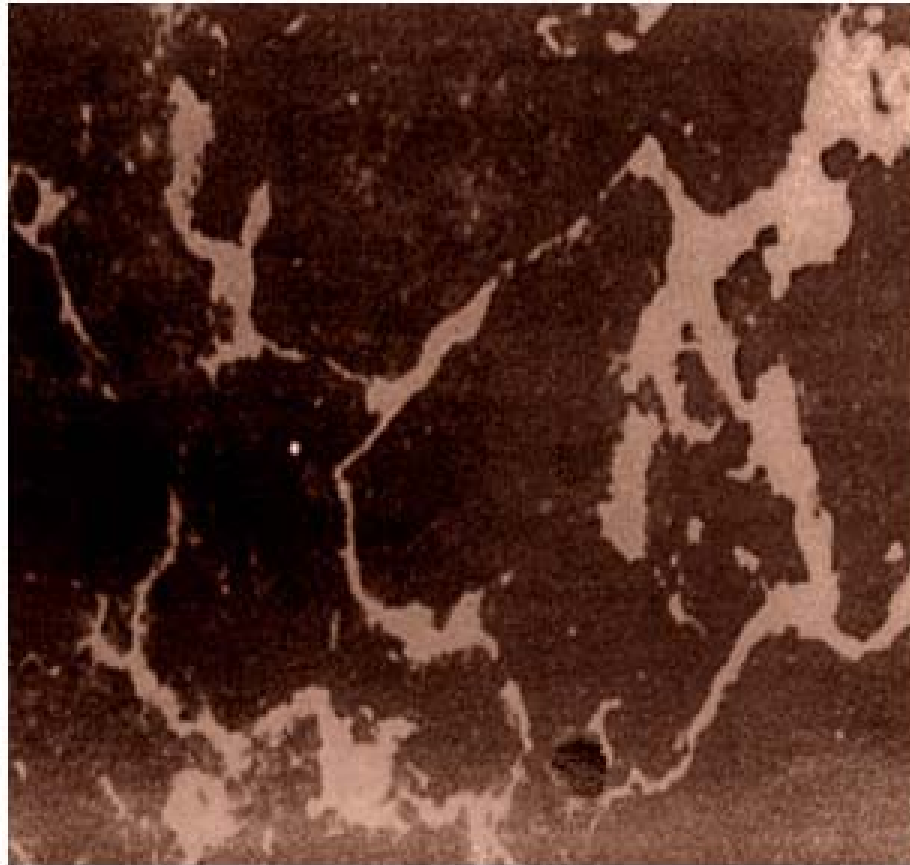

Čerstvě nakypřená půda
nestabilní stav

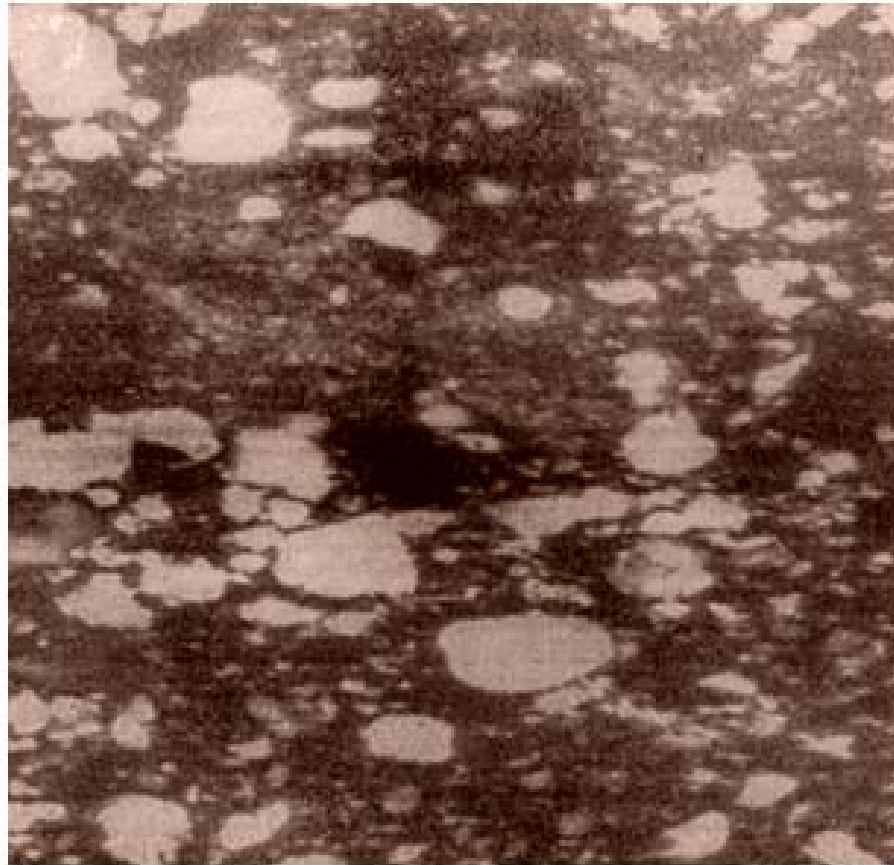

Neporušená struktura

stabilní stav

**Půda poškozená utužením
póry jsou uzavřené**

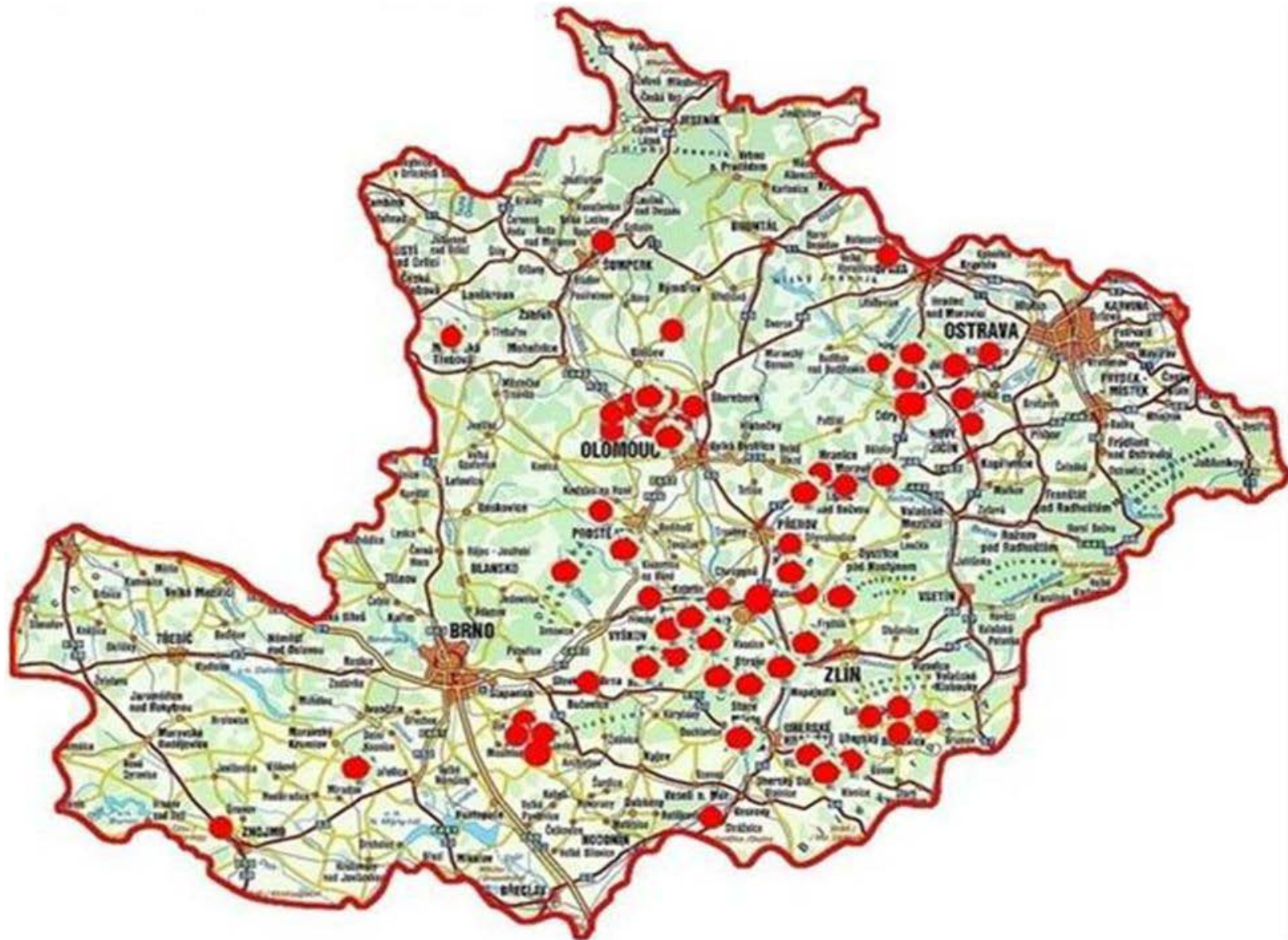

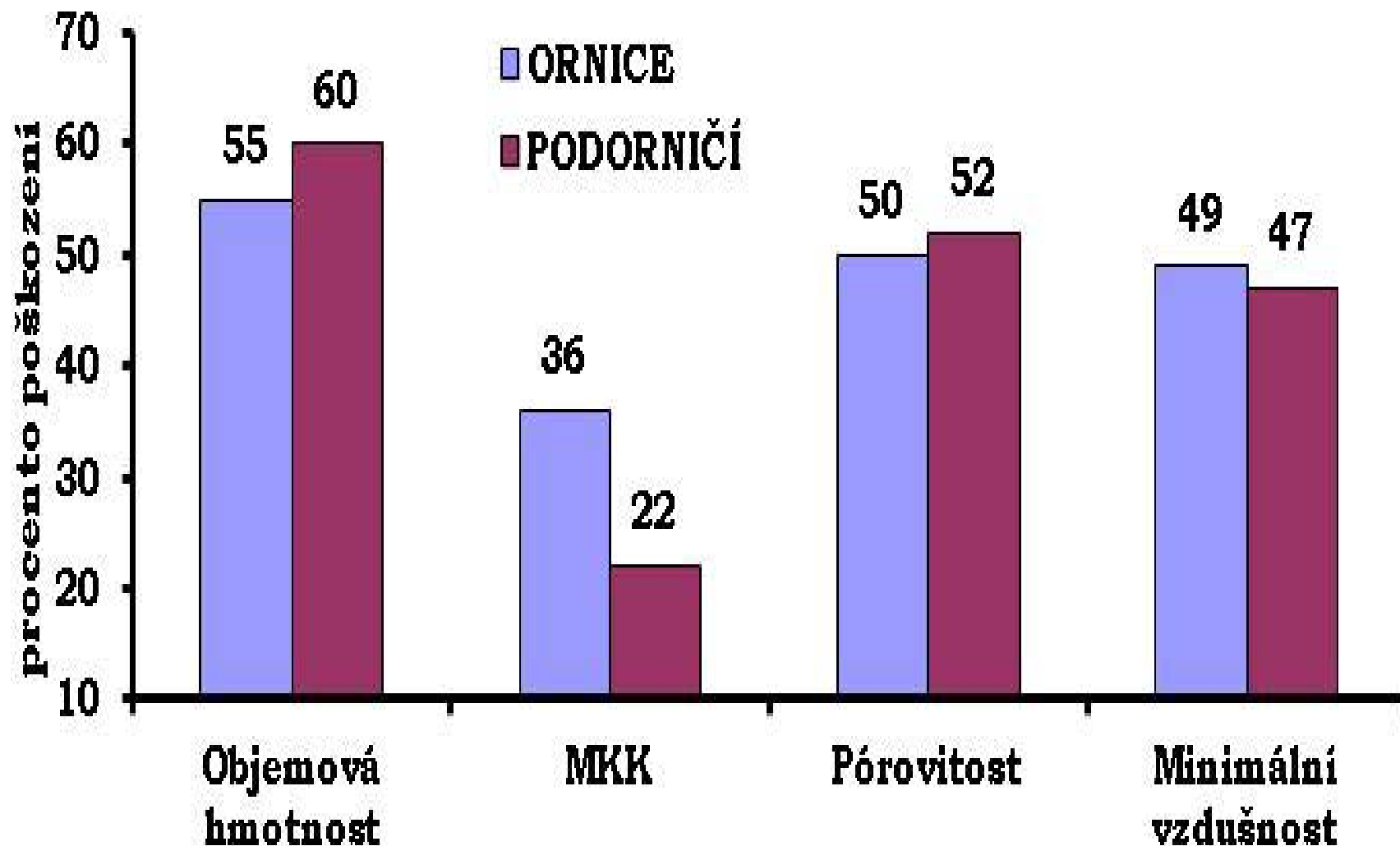
Schematická mapa rozmístění sond na území Moravy

2013 - 2018

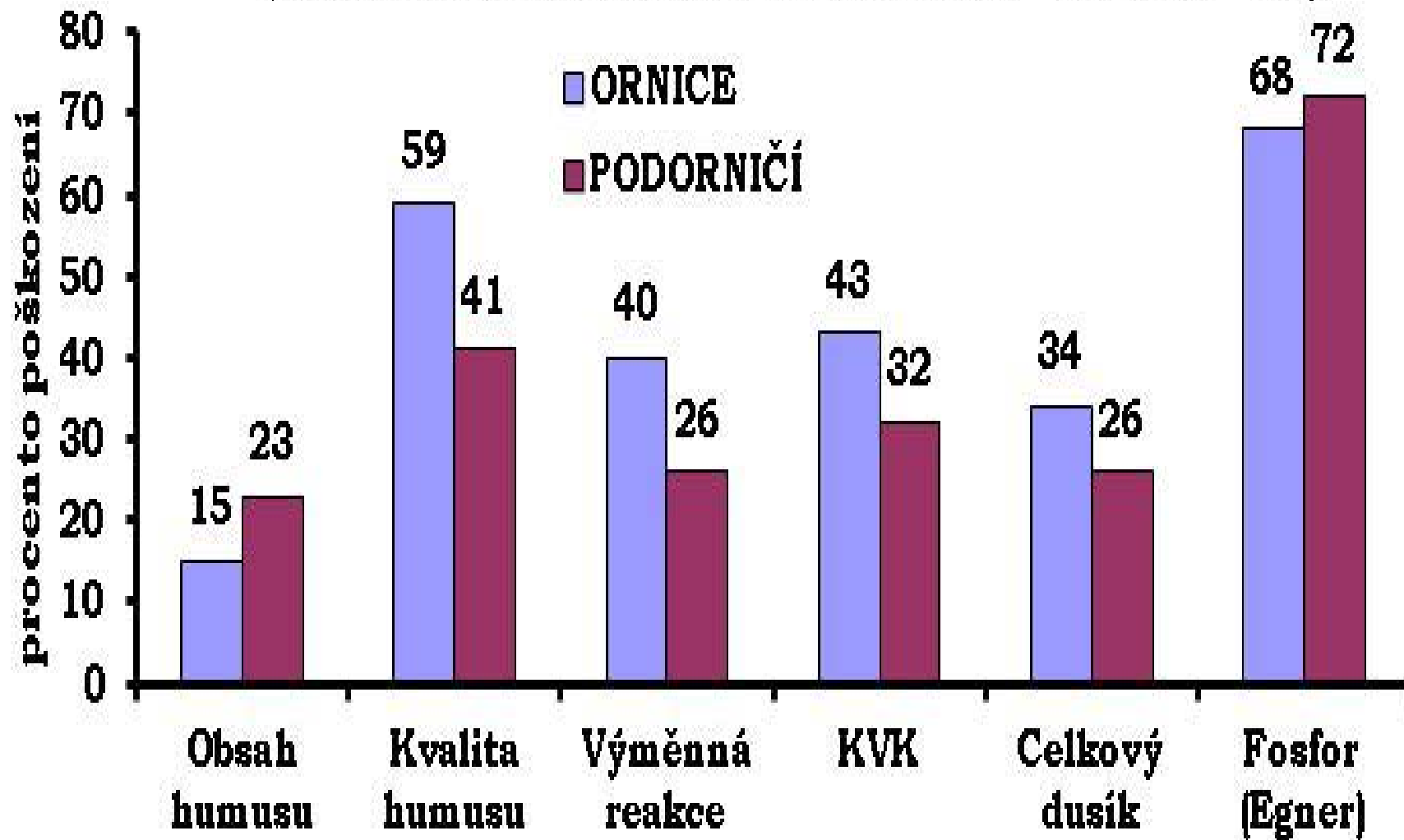
(celkový počet sond je 69)

Procento poškození sledovaných fyzikálních vlastností (bodový průzkum ZVÚ Kroměříž 2013 - 2018, n = 69)

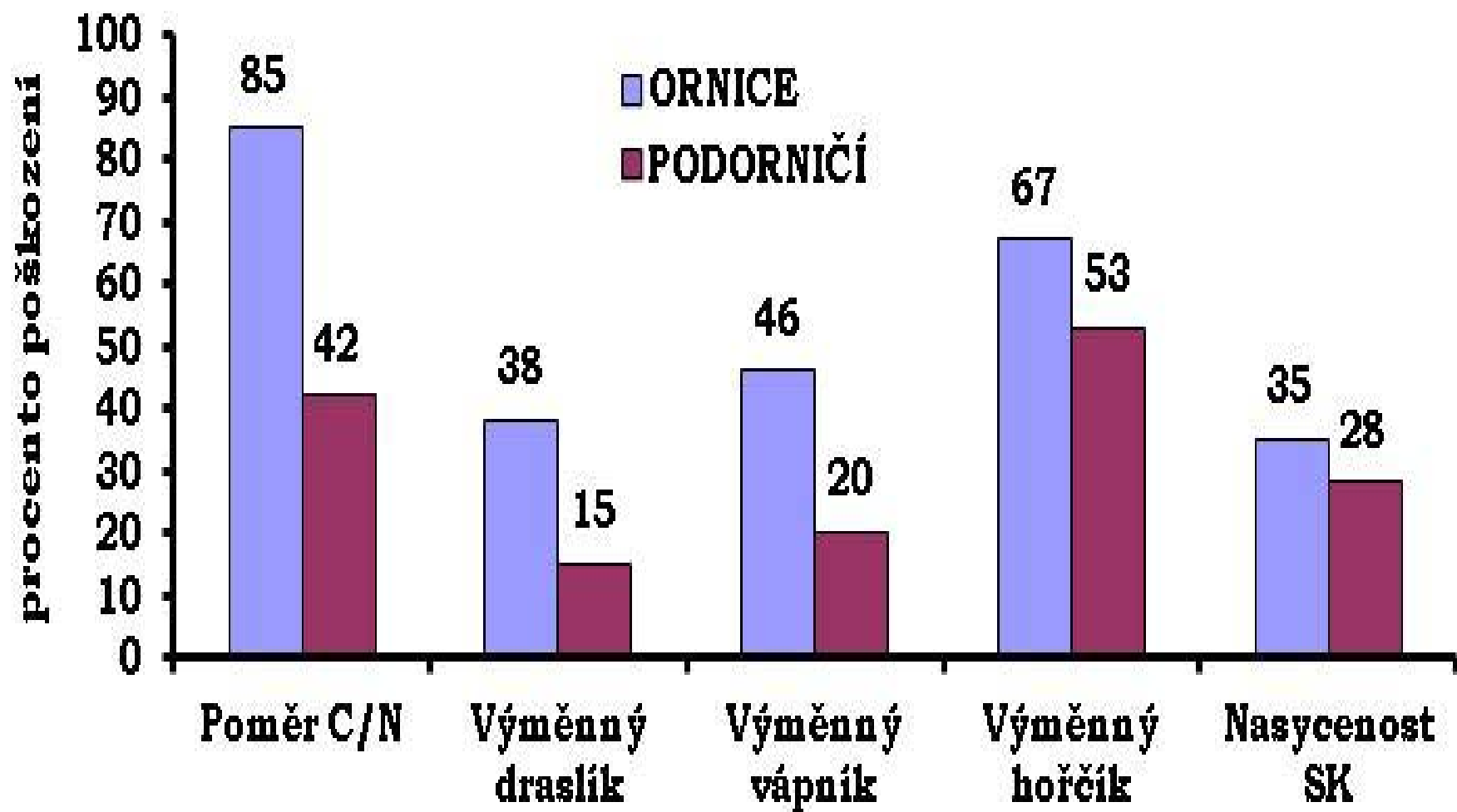

Procento poškození sledovaných chemických vlastností I (bodový průzkum ZVÚ Kroměříž 2013 - 2018, n = 69)

Procento poškození sledovaných chemických vlastností II (bodový průzkum ZVÚ Kroměříž 2013 - 2018, n = 69)

Korelační vztahy mezi vlastnostmi ornice

(průzkum 2013 – 2019, n = 69)

Zjištěné poruchy kvality půdy současného zemědělství

- nízká **minimální vzdušnost** ornice

i podorničí

- nízká **kvalita humusu** v ornici

- nedostatečný **obsah fosforu** v ornici

i podorničí

- nízký **poměr uhlíku a dusíku** v ornici

- nedostatečný **obsah hořčíku** na
sorpčním komplexu v ornici i podorničí

Ekonomické hodnocení hospodaření, zúžené na efektivnost dodaných živin, prokazuje jednoznačně výhodnost provozního systému hospodaření: za průmyslová hnojiva je v ZVÚ KM vydáno ročně 5 464 Kč.ha⁻¹, v provozu 7 528 Kč.ha⁻¹.

Výnos přepočítaný na realizační ceny představuje u ZVÚ KM 30 780 Kč z ha a v provozu je to 39 015 Kč. **Po odečtení výdajů za hnojiva představuje zisk na VÚ 25 316 Kč.ha⁻¹ a v provozu 31 487 Kč.ha⁻¹, tedy o 6 171 Kč vyšší než na VÚ.**

Roční cena za úbytek humusu 4 522 Kč.ha⁻¹.

Tím se zisk v provozních podmínkách snížil na 1649 Kč.ha⁻¹. Přihlédneme-li k úbytku výměnného hořčíku v ornici i podorničí - roční úbytek představuje 381 Kč.

Roční zisk z 1 ha je v provozních podmínkách vyšší o 1 268 Kč, ovšem s celkovým, zatím prokázaným dluhem 196 159 Kč.

Role víceletých pícnin pro půdní úrodnost

Metody:

Sledování probíhala na pokusných plochách Zemědělského výzkumného ústavu Kroměříž, s.r.o. Klimaticky se jedná o oblast T3 s průměrnou roční teplotou 9,2 °C a srážkovým úhrnem 576 mm.

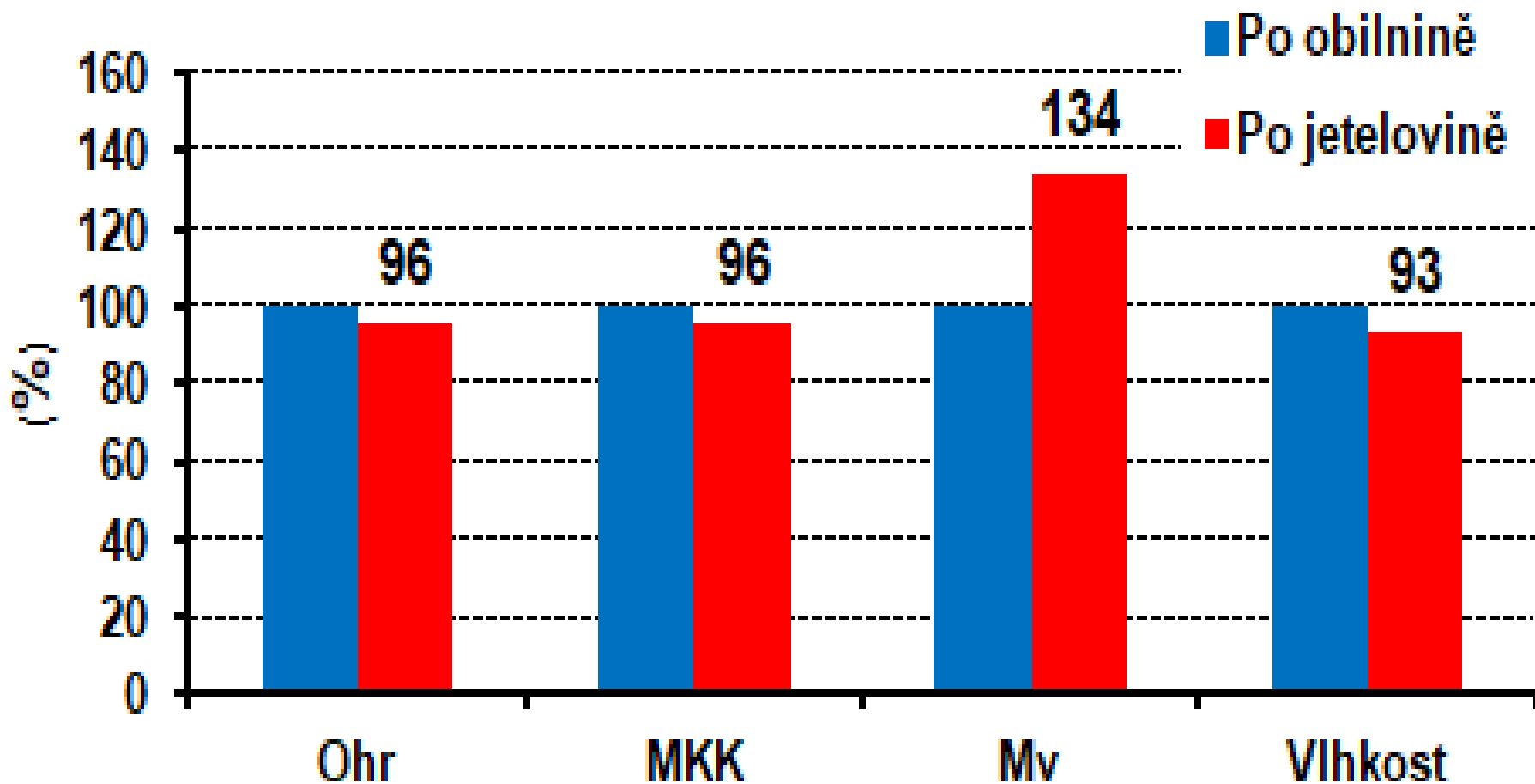
Pokusné pozemky lze půdně typologicky charakterizovat jako černozem luvickou, druhově jako prachovitou hlínu.

K vyhodnocení byly vybrány výsledky rozborů půdy ornice (0 – 30 cm) z let 1992 – 2000. V každém z uvedených roků bylo odebráno 65 vzorků ve čtrnácti denních intervalech v období od konce února do konce července. Sledování probíhala na variantách s pšenicí ozimou po ječmenu jarním a vojtěšce které nebyly hnojeny dusíkem, hnojení fosforem bylo v průměru 40 kg/ha a draslíkem 90 kg/ha. Za roky 1992 až 2000 bylo dosaženo průměrného výnosu 6,1 t/ha.

V půdních vzorcích byly stanoveny fyzikální a chemické vlastnosti.

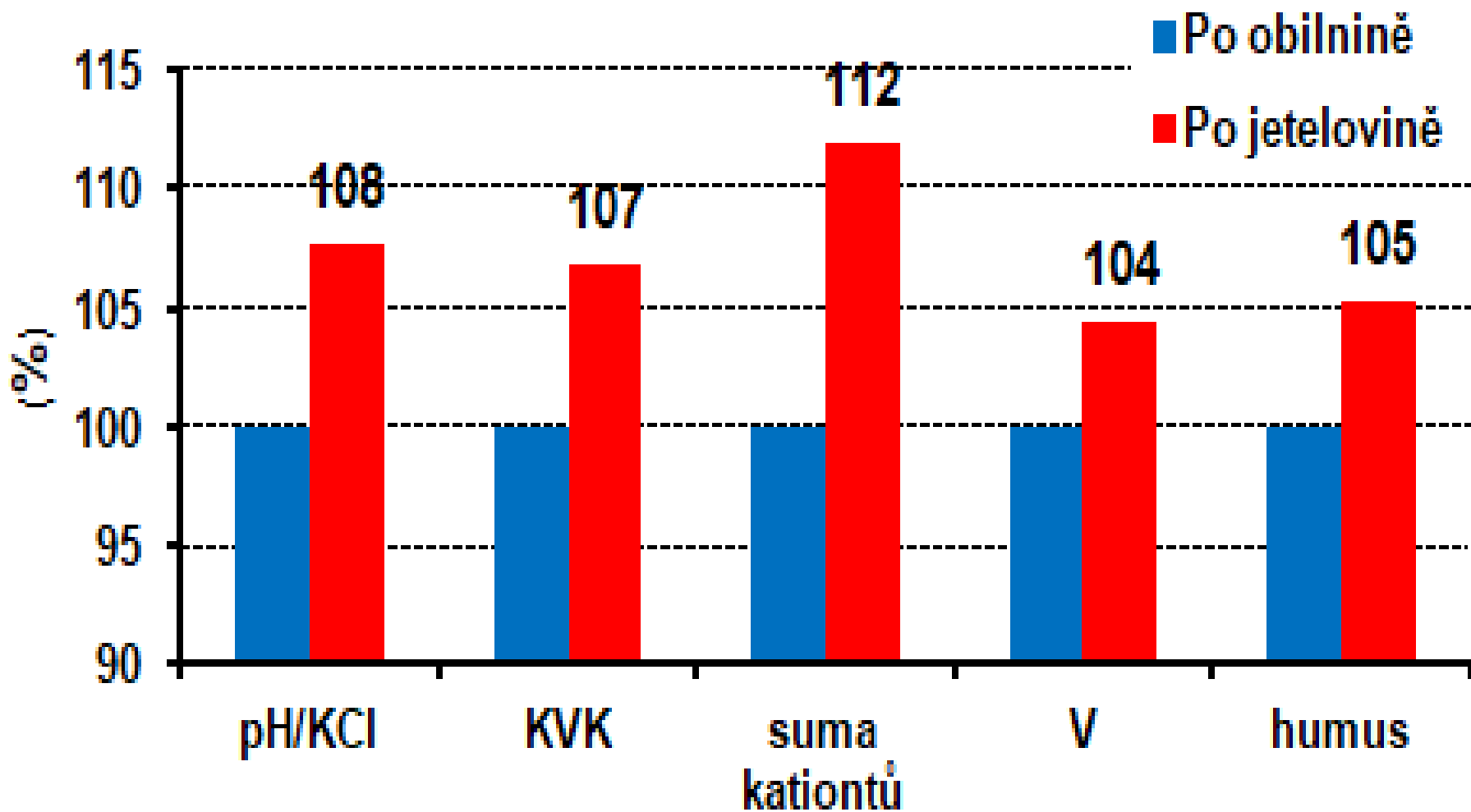
K vyhodnocení rozdílností půdních vlastností bylo použito t – testu a rozdílnosti testovány na 95 % hladině významnosti.

Změny vlastností ornic způsobené pěstováním vojtěšky (1992 - 2000) I. ZVÚ Kroměříž

Změny vlastností ornic způsobené pěstováním vojtěšky (1992 - 2000) II. ZVÚ Kroměříž

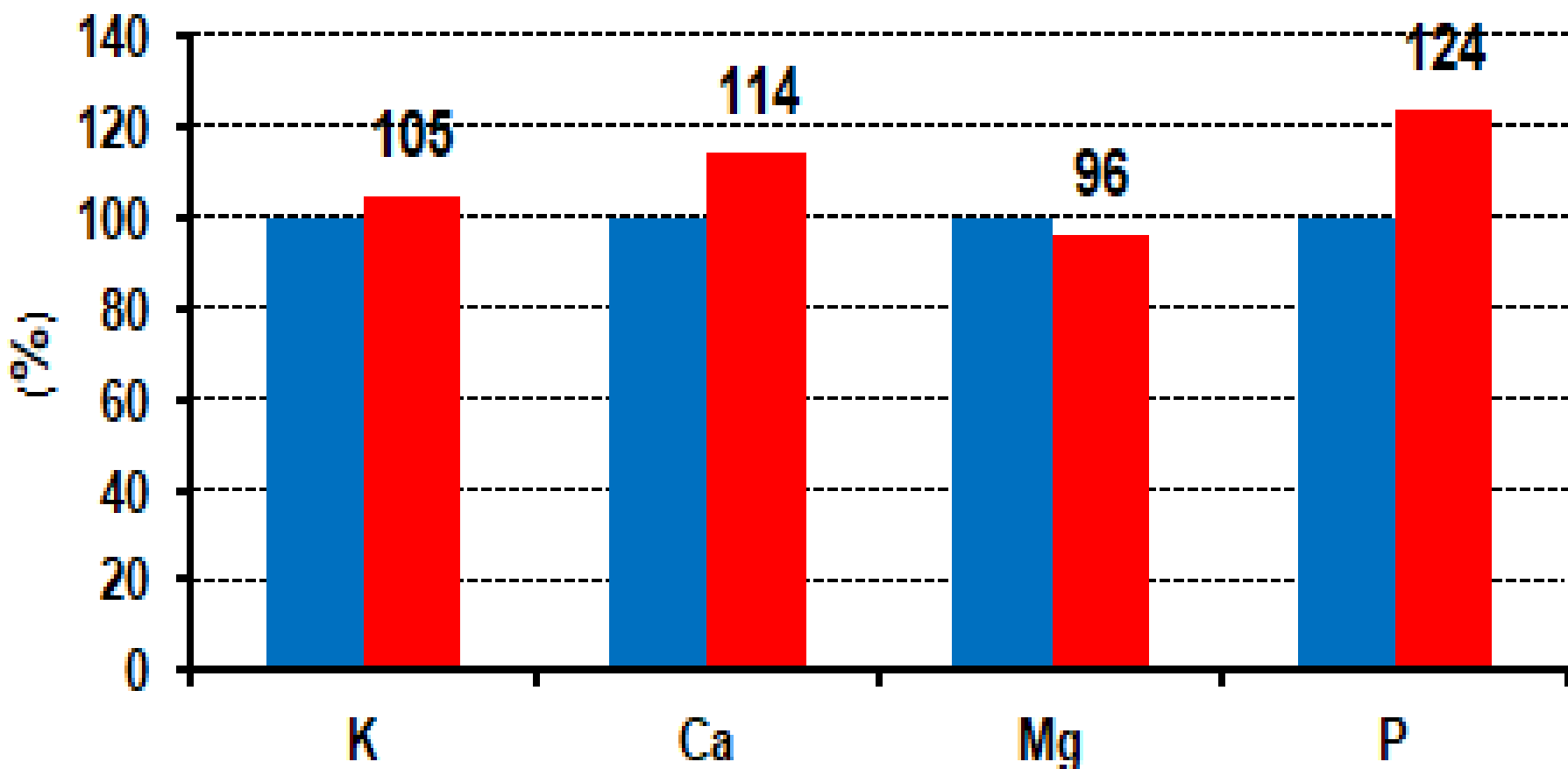
Změny vlastností ornic způsobené pěstováním

vojtěšky (1992 - 2000) III.

ZVÚ Kroměříž

Po obilnině

Po jetelovině

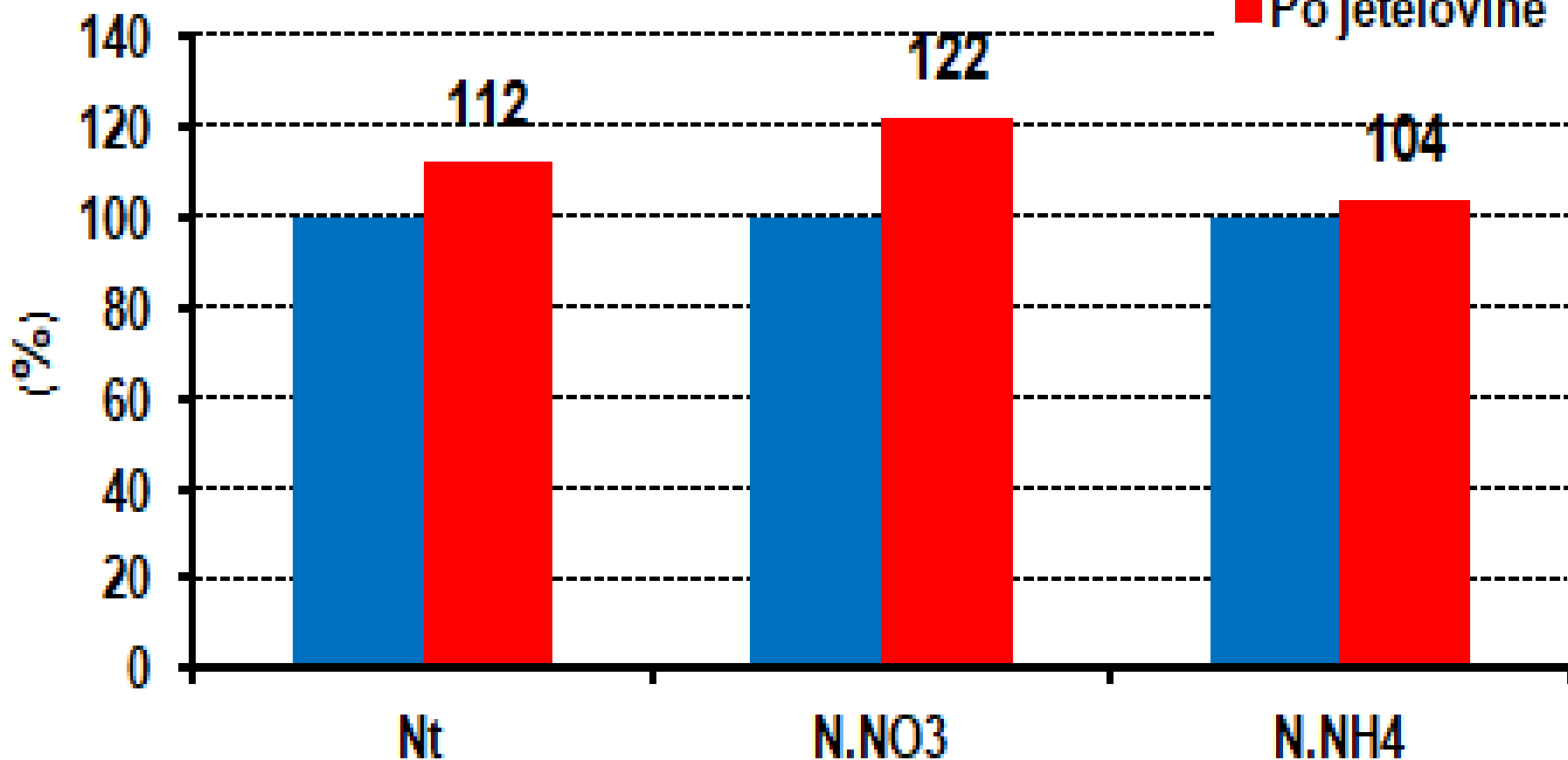

Změny vlastností ornic způsobené pěstováním vojtěšky (1992 - 2000) IV.

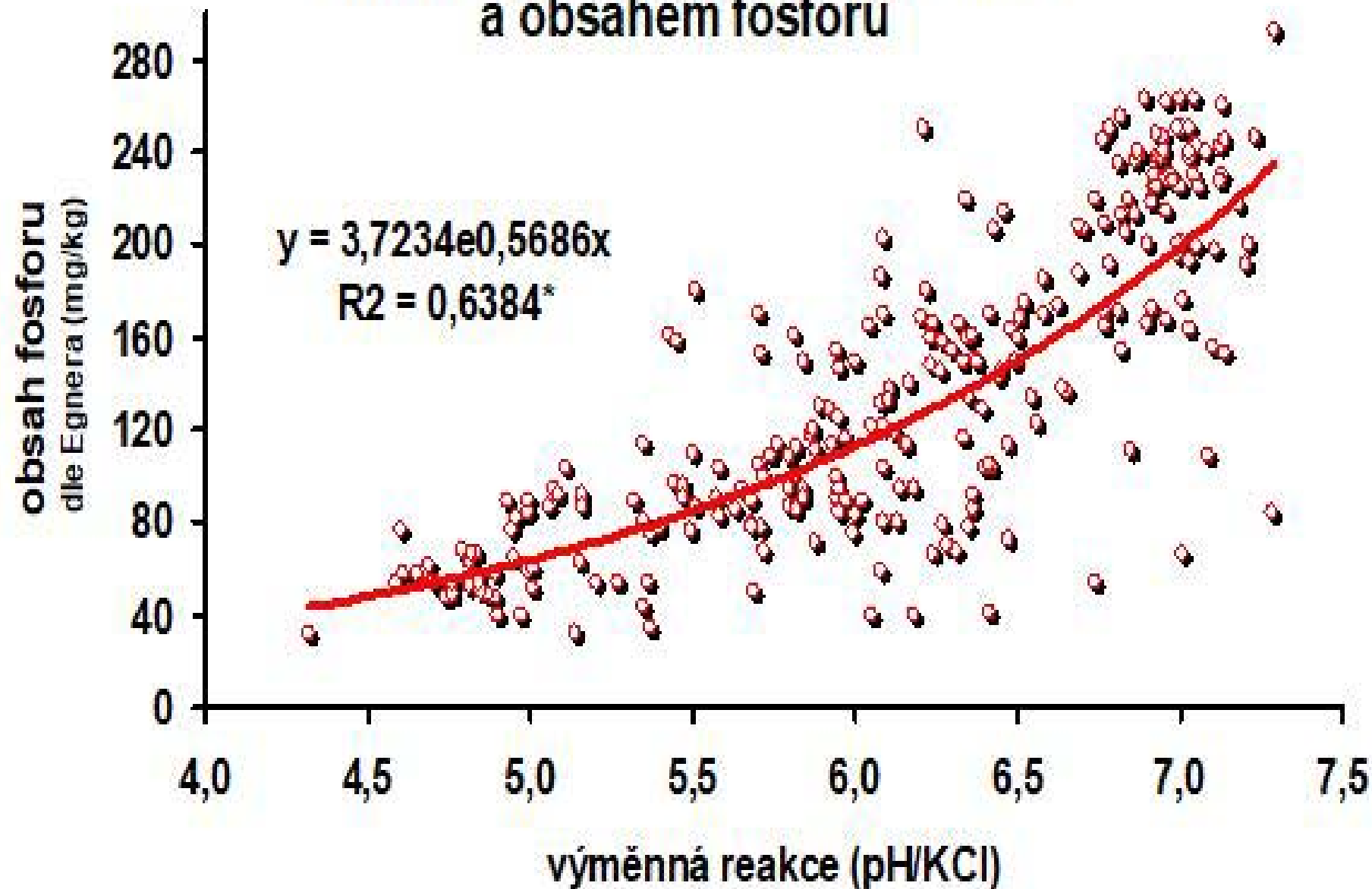
ZVÚ Kroměříž

Po obilnině

Po jetelovině

Vztah mezi výměnnou reakcí ornice a obsahem fosforu

Děkuji za pozornost